

Federaal
Planbureau
Economische analyses en vooruitzichten

Instituut
voor de Nationale
Rekeningen

Economische vooruitzichten 2011-2012

September 2011

Kunstlaan 47-49
1000 Brussel

E-mail: contact@plan.be
<http://www.plan.be>

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Henri Bogaert

Wettelijk Depot: D/2011/7433/21

Disponibile en français

Inhoudstafel

Woord vooraf	1
Samenvatting	3
1. De internationale omgeving	6
1.1. Evolutie van de wereldeconomie	6
1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners	8
1.3. Evolutie op de financiële markten	9
1.3.1. Rentevoeten	9
1.3.2. Wisselkoersen	10
1.4. Onzekerheden	10
2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten	11
2.1. Economische groei	11
2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren	11
2.3. Bedrijfsinvesteringen	12
2.4. Investeringen in woongebouwen	14
2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen	14
2.6. Voorraadwijzigingen	15
2.7. Uitvoer en invoer	15
3. Ontwikkeling van prijzen en lonen	17
3.1. Binnenlands prijsverloop	17
3.2. Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen	19
3.3. Loonontwikkeling in de marktsector	19
3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten	19
3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen, loonsubsidies en werkbonus	20
3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote	21
4. Arbeidsmarkt	23
Bijlage	28

Lijst van tabellen

Tabel 1	Opbouw van de uurloonkosten in de marktsector	20
Tabel 2	Ex ante loonlastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen	21

Lijst van figuren

Figuur 1	Kwartaalverloop van de wereldhandel	6
Figuur 2	Economic sentiment indicator eurozone	6
Figuur 3	Kwartaalverloop van het bbp in volume	7
Figuur 4	Kwartaalverloop van het bbp in volume	8
Figuur 5	Verloop van de rentevoeten: eurozone en Verenigde Staten	9
Figuur 6	Kwartaalverloop van het Belgische bbp in volume	11
Figuur 7	Particuliere consumptie in volume	11
Figuur 8	Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote	12
Figuur 9	Bedrijfsinvesteringen in volume	13
Figuur 10	Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector	13
Figuur 11	Investeringsquote in woongebouwen in volume	14
Figuur 12	Uitvoer van goederen en diensten	15
Figuur 13	Inflatie: verloop op kwartaalbasis	17
Figuur 14	Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen	18
Figuur 15	Ontwikkeling van de loonquote	21
Figuur 16	Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector	23
Figuur 17	Ontwikkeling van de werkgelegenheid en de werkgelegenheidsgraad	25
Figuur 18	Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking	26

Woord vooraf

Overeenkomstig de wet van 21 december 1994 heeft het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) de cijfers van de economische begroting meegedeeld aan de minister voor Ondernemen en Vereenvoudigen. Volgens de gangbare procedure heeft het Federaal Planbureau (FPB) een voorstel van economische begroting voorgelegd aan het wetenschappelijk comité en aan de raad van bestuur van het INR. Laatstgenoemde keurt de definitieve cijfers goed en draagt de eindverantwoordelijkheid. Het wetenschappelijk comité heeft een gunstig advies uitgebracht over de economische begroting.

Deze vooruitzichten houden rekening met de jaaraggregaten die gepubliceerd werden in deel 1 van de Nationale rekeningen 2010 ('Eerste raming van de jaarlijkse rekeningen'), met de kwartaalaggregaten tot het eerste kwartaal van 2011 en met de flash-raming van het bbp in het tweede kwartaal.

De hypothesen in verband met de internationale omgeving werden, voor wat de economische groei van België's belangrijkste handelspartners betreft, bepaald op basis van vertrouwensindicatoren (voor het tweede semester van 2011) en veronderstellen (voor 2012) een geleidelijke terugkeer naar de kwartaalgroei die de Europese Commissie in haar vooruitzichten van mei publiceerde. De evolutie van de financiële variabelen (wisselkoersen, rentevoeten, olieprijsen) werd afgeleid uit de verwachtingen van de financiële markten van begin september. De vooruitzichten voor België werden gegenereerd aan de hand van de jaar- en de kwartaalversie van het Modtrim-model, dat op het FPB werd ontwikkeld.

Deze vooruitzichten werden voltooid op 8 september 2011.

H. Bogaert

Commissaris van het Federaal Planbureau

R. Massant

Voorzitter van de Raad van Bestuur van het
Instituut voor de Nationale Rekeningen

Kerncijfers voor de Belgische economie*Wijzigingspercentages in volume - tenzij anders vermeld*

	2009	2010	2011	2012
Consumptieve bestedingen van de particulieren	-0,3	1,6	1,5	1,2
Consumptieve bestedingen van de overheid	0,6	1,2	1,4	1,7
Bruto vaste kapitaalvorming	-5,4	-1,3	3,6	2,5
Totaal van de nationale bestedingen	-2,2	0,4	2,6	1,6
Uitvoer van goederen en diensten	-11,6	10,5	6,0	4,0
Invoer van goederen en diensten	-11,1	8,4	6,3	4,0
Netto-uitvoer (bijdrage tot de groei van het bbp)	-0,5	1,8	-0,0	0,1
Bruto binnenlands product	-2,8	2,2	2,4	1,6
Nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	-0,1	2,2	3,5	2,0
Gezondheidsindex	0,6	1,7	3,0	2,1
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	1,6	-0,2	1,2	1,9
Spaarquote van de particulieren (in % van het beschikbaar inkomen)	18,3	16,8	16,5	17,1
Binnenlandse werkgelegenheid (jaargemiddelde verandering, in duizendtallen)	-15,9	29,5	54,2	29,8
Werkloosheidsgraad (Eurostatstandaard, jaargemiddelde)	7,9	8,3	7,3	7,4
Saldo lopende rekening (betalingsbalans, in % van het bbp)	-0,0	1,0	-0,4	-0,3
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro)	139,3	132,7	141,5	142,1
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (%)	1,2	0,8	1,4	1,1
Lange rente (OLO, 10 jaar) (%)	3,9	3,4	4,2	4,4

Samenvatting

Na de zware recessie van 2009, tekende de economie van de eurozone in 2010 een jaargroei op van 1,7 %. Ook in 2011 zou de bbp-groei op 1,7 % uitkomen, al is dat vooral dankzij een sterk eerste kwartaal (0,8 %). Door de forse groeivertraging van de wereldhandel en een (mede door de onrust op de financiële markten) aangetast vertrouwen van producenten en consumenten, zou de groei in de overige drie kwartalen immers beperkt blijven tot 0,1 à 0,2 %. In de veronderstelling dat het wantrouwen van de financiële markten met betrekking tot de Europese schulden crisis dit jaar nog wegeeft, zou de kwartaalgroei van het bbp in de eurozone in de loop van 2012 aantrekken tot 0,5 % in het tweede semester, wat een jaargroei van slechts 1,2 % impliceert. Die bescheiden prestatie ligt in lijn met de minder dynamische groei wereldwijd. Binnen de eurozone blijven aanzienlijke groeiverschillen bestaan, met in Duitsland en zijn buurlanden een sterkere groei dan in de meeste overige eurolanden.

Momenteel kunnen meerdere factoren de bovenstaande groeivoorzichten voor de eurozone in het gedrang brengen. Ten eerste veronderstellen deze voorzichten een ongewijzigd budgettair beleid, hoewel verschillende eurolanden worden geconfronteerd met een noodzakelijke sanering van hun overheidsfinanciën om een escalatie van de overheidsschulden crisis af te wenden. Dat restrictiever budgettair beleid kan echter sterk wegen op de economische groei. Ten tweede kunnen de ondernemers en de gezinnen nog terughoudender worden in hun bestedingen indien de onrust op de financiële markten over de Europese schulden crisis aansleept of uitbreidt. Die onrust zou banken die veel overheidsobligaties aanhouden van landen met mogelijke schuldproblemen kunnen aanzetten tot een beperktere kredietverlening aan de privésector. Ten derde zou de internationale conjunctuur verslechteren indien de Amerikaanse economische groei niet aantrekt.

De Belgische economie groeide sterk in het eerste kwartaal van 2011 (1 %) en – in vergelijking met de andere eurolanden – ook in het tweede kwartaal (flash-raming van 0,7 %). De afkoeling van de internationale conjunctuur zou in de tweede jaarhelft sterk wegen op de bbp-groei (gemiddeld 0,2 % per kwartaal). De stevige jaargroei voor 2011 (2,4 %) is bijgevolg uitsluitend te danken aan een goede eerste jaarhelft. In de loop van 2012 zou de kwartaalgroei geleidelijk hernemen tot 0,6 % in de tweede jaarhelft dankzij de uitvoer, de particuliere consumptie en de bedrijfsinvesteringen. Niettemin presteren deze drie bestedingscomponenten op jaarbasis zwakker dan in 2011, waardoor de bbp-groei vertraagt tot 1,6 %.

De Belgische uitvoer hernam fors met 10,5 % in 2010 en presteerde ook in het eerste kwartaal van 2011 bijzonder sterk. In het zog van de buitenlandse afzetmarkten is de kwartaalgroei van de uitvoer aanzienlijk zwakker in de rest van het jaar, maar herneemt hij geleidelijk in de loop van 2012. Geholpen door een gunstig startpunt, is de jaargroei van de uitvoer niettemin hoger in 2011 (6 %) dan in 2012 (4 %).

De sterke uitvoer resulteerde vorig jaar in een overschot van de lopende verrichtingen met het buitenland van 1 % van het bbp. Door de hogere olieprijs en de minder dynamische uitvoergroei verdwijnt dat overschot in 2011 en 2012.

In 2010 bleef de indexering van lonen en sociale uitkeringen duidelijk achter op de inflatie. Dat verschil is dit jaar minder uitgesproken, terwijl in 2012 de indexering de sterk afkoelende inflatie overtreft. Bovendien laat het interprofessioneel akkoord volgend jaar een stijging van de bruto-uurlonen vóór indexering toe van 0,3 %. Daardoor stijgt het reëel beschikbaar inkomen met 1,9 % in 2012, tegenover 1,2 % in 2011 en een quasi-stabilisering in 2010. De particuliere consumptie vertoont een stabielere groei (van 1,2 % in 2012, tegenover 1,5 % in 2011 en 1,6 % in 2010) doordat de evolutie van de spaarquote het effect van inkomensschommelingen tempert. Bovendien zou de huidige daling van het consumentenvertrouwen ervoor zorgen dat een groter deel van het beschikbaar inkomen gespaard wordt.

De investeringen van de gezinnen en van de ondernemingen lieten vanaf het tweede kwartaal van 2010 positieve groeivoeten optekenen, maar dat was onvoldoende om de daling tijdens het voorgaande jaar volledig te compenseren. Op jaarbasis daalden ze daardoor nog met 2,5 % en 0,7 % in 2010. Het herstel van de woningbouw blijft bescheiden in 2011 en 2012 (resp. 1,1 % en 0,9 %) doordat de rentetarieven geleidelijk aantrekken en de gunstige effecten van de btw-verlaging – voor projecten ingediend vóór april 2010 – uitdoven. Door de economische heropleving van de voorbije kwartalen verbeterde de rendabiliteit van de ondernemingen en lag de industriële capaciteitsbezettingsgraad in de eerste helft van 2011 boven zijn langetermijngemiddelde. De economische groeivertraging remt de behoefte aan uitbreidingsinvesteringen echter af. Bijgevolg zouden de bedrijfsinvesteringen dit jaar nog toenemen met 3,6 %, maar blijft hun groei in 2012 beperkt tot 2,6 %.

De volumegroei van de overheidsconsumptie zou beperkt blijven tot 1,4 % in 2011 en 1,7 % in 2012. De overheidsinvesteringen daarentegen zouden toenemen met resp. 11,4 % en 7,2 %, als gevolg van de investeringen van de lokale besturen in de aanloop naar de gemeente- en provincieraadsverkiezingen van 2012.

Tussen het eerste kwartaal van 2010 en het eerste kwartaal van 2011 nam de binnenlandse werkgelegenheid aanzienlijk toe. In de tweede helft van dit jaar en in de loop van 2012 zouden er beduidend minder jobs bijkomen als gevolg van de economische groeivertraging. Door het gunstige startpunt zou de werkgelegenheid dit jaar gemiddeld met 54 200 personen toenemen (t.o.v. 29 500 personen in 2010). In 2012 zou de netto-werkgelegenheidscreatie beperkt blijven tot bijna 30 000 personen. Ongeveer een kwart van de netto-werkgelegenheidscreatie tijdens de jaren 2011-2012 is toe te schrijven aan een verdere toename van het aantal dienstenchequebanen. De werkgelegenheidsgraad, die in 2009 en 2010 was teruggevallen tot 63,4 %, zou hernemen tot 63,9 % in 2012.

Gemiddeld waren er 8 100 werklozen meer in 2010 dan in 2009 (met inbegrip van de niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen), maar hun aantal begon reeds in het tweede kwartaal van 2010 af te nemen. Gegeven de evolutie van de beroepsbevolking, zou het aantal werklozen dit jaar met 23 600 afnemen, maar volgend jaar stijgen met 9 500. De geharmoniseerde Eurostat-werkloosheidsgraad stijgt daardoor van 7,3 % in 2011 tot 7,4 % in 2012.

De Belgische inflatie, gemeten aan de hand van de jaar-op-jaargroei van het indexcijfer van de consumptieprijzen, zou dit jaar gemiddeld op 3,5 % uitkomen, tegenover 2,2 % in 2010. Die inflatieversnelling is grotendeels toe te schrijven aan de prijsstijgingen voor energieproducten als gevolg van de duurdere aardolie. Bovendien hebben de gestegen grondstoffenprijzen met enige vertraging ook een

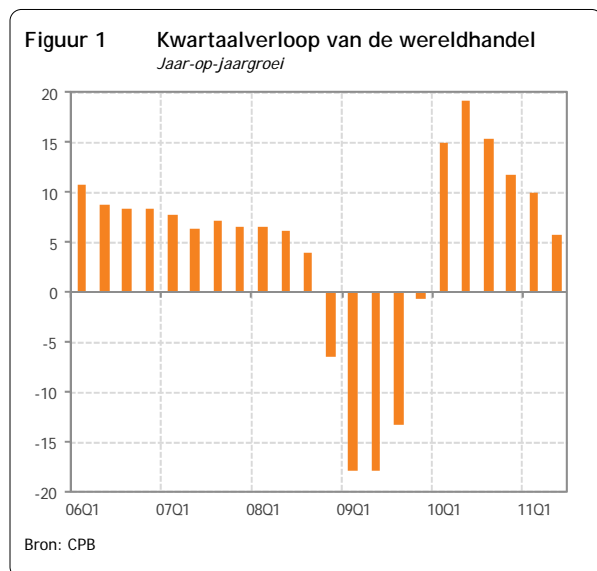
opwaarts effect op de prijzen van andere goederen en diensten, waardoor ook de onderliggende inflatie oploopt.

Ondanks een beperkte daling in de loop van 2012 zou de onderliggende inflatie zich jaargemiddeld nagenoeg stabiliseren op net geen 2 %. De Brentolieprijs noteert momenteel onder zijn piekniveau van eind april 2011 en zou volgens de huidige termijnmarktnoteringen verder afbrokkelen, waardoor de groei van de consumptieprijzen voor energieproducten nauwelijks meer dan 2 % bedraagt. Bijgevolg zou de consumptieprijsinflatie volgend jaar dalen tot 2 %.

De toename van de gezondheidsindex, die niet beïnvloed wordt door het prijsverloop van benzine en diesel, valt terug van 3 % in 2011 tot 2,1 % in 2012. Overeenkomstig de maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex zou de huidige spilindex voor de overheidswedden en sociale uitkeringen (117,27) overschreden worden in februari 2012.

1. De internationale omgeving

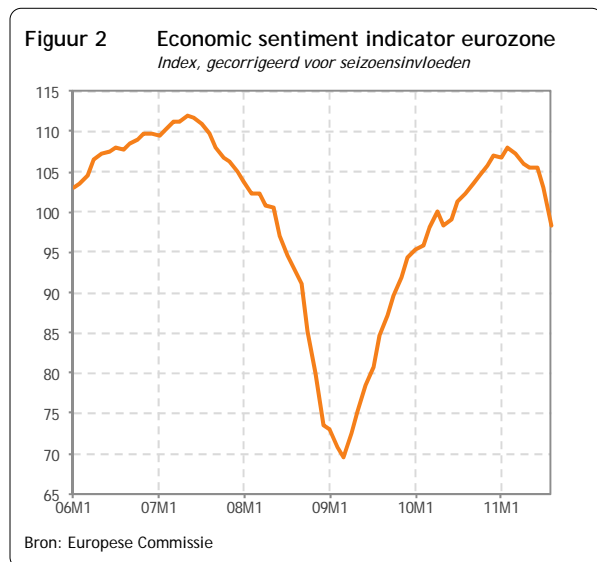
1.1. Evolutie van de wereldeconomie¹

Na een zware recessie kende de wereldeconomie een forse heropleving van midden 2009 tot midden 2010. In de tweede helft van 2010 verliep het herstel in een gematigder tempo omdat de tijdelijke impuls van de voorraadheropbouw en van stimuleringsmaatregelen aan kracht inboette. De afkoeling zette zich sterker dan verwacht door in de eerste helft van 2011 als gevolg van de toenemende onrust op de financiële markten over de Europese schuldencrisis, wat zich weerspiegelde in een forse daling van vrijwel alle vertrouwensindicatoren. Het groeiprofiel van de wereldeconomie wordt ook weerspiegeld in de evolutie van de wereldhandel (zie figuur 1), hoewel die laatste

doorgaans gekenmerkt wordt door meer uitgesproken bewegingen.

De Amerikaanse economie groeide bijzonder traag in het eerste en het tweede kwartaal van 2011 (resp. 0,1 % en 0,2 %). Dat was vooral te wijten aan de toenemende inflatie en de povere jobgroei die het (reel) beschikbaar inkomen aantastten en daardoor de groei van de particuliere consumptie afremden. Verder leidden de aanhoudende dalingen van de huizenprijzen en de aandelenbeurzen tot vermogensverliezen. De sterke daling van de vertrouwensindicatoren geeft aan dat de groei in de

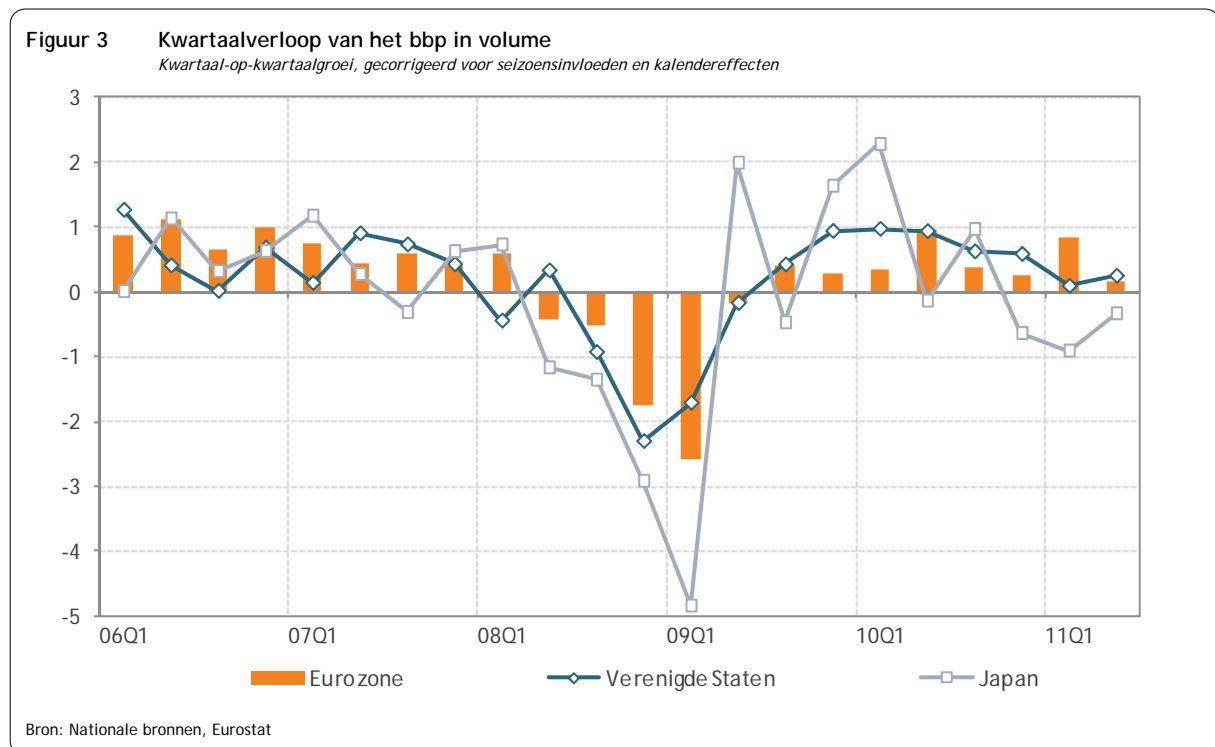

tweede jaarhelft zwak zal blijven. Bovendien wordt het budgettair beleid in 2012 restrictiever door het niet verlengen van een aantal stimuleringsmaatregelen, wat zal wegeen op de herneuring van de economische activiteit. De economische groei zou daardoor beperkt blijven tot respectievelijk 1,5 % en 1,9 % in 2011 en 2012.

De economische groei in de eurozone veerde in het eerste kwartaal van dit jaar sterk op (0,8 %) onder impuls van Duitsland en Frankrijk. Hoewel een groeivertraging verwacht werd in het tweede

¹ Met uitzondering van België zijn de in dit hoofdstuk vermelde bbp-groecijfers voor de westerse economieën als volgt bepaald. Rekening houdend met de beschikbare observaties voor het bbp in de eerste helft van 2011, werd voor de tweede jaarhelft een kwartaalprofiel opgesteld op basis van vertrouwensindicatoren. Voor 2012 werd verondersteld dat de economische groei geleidelijk herneemt en vanaf het tweede kwartaal aansluit bij de vooruitzichten van de Europese Commissie van mei 2011. Op jaarbasis impliceert dat voor 2012 een beperktere bbp-groei dan in de vooruitzichten van de EC door een neerwaartse herziening van het tweede kwartaal van 2011 tot het eerste kwartaal van 2012.

kwartaal via de uitvoer (groei vertraging van de wereldhandel en euro-appreciatie) en de particuliere consumptie (oplopende inflatie), bleek de economische groei toch verrassend laag (0,2 %). De onzekerheid over de aanpak van de schulden crisis door de Europese beleidsmakers en de ermee gepaard gaande turbulentie op de financiële markten heeft, samen met de internationale conjunctuurvertraging, het vertrouwen van consumenten en bedrijven sterk aangetast en doet een zwakke tweede jaarthelft vermoeden. Dankzij het sterke groeicijfer in het eerste kwartaal zou de bbp-groei in de eurozone dit jaar toch nog op 1,7 % uitkomen. In de veronderstelling dat het wantrouwen van de financiële markten met betrekking tot de Europese schulden crisis dit jaar nog wegeeft, zou de kwartaalgroei van het bbp in de eurozone in de loop van 2012 aantrekken tot 0,5 % in het tweede semester, wat een jaargroei van slechts 1,2 % impliceert.

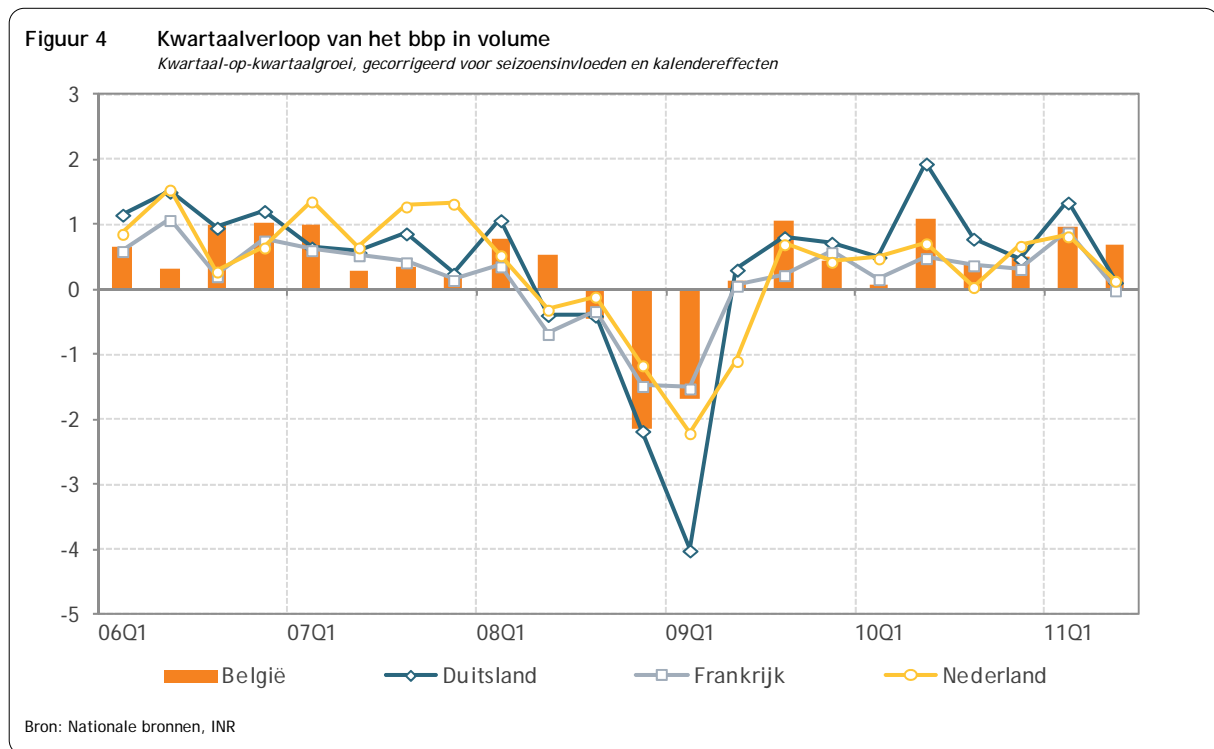

De Japanse economie krimpt in het eerste en het tweede kwartaal van dit jaar als gevolg van de tsunami en de nucleaire ramp, die een deel van de productiecapaciteit vernietigden, tot stroompannes leidden en bijgevolg de uitvoer deden terugvallen. De Japanse uitvoer werd tevens belemmerd door de forse appreciatie van de yen in combinatie met een vertraging van de invoergroei van Japans belangrijkste handelspartners. De wederopbouw zou vanaf de tweede helft van dit jaar voor een positieve economische groei zorgen. Daardoor zou de Japanse economie volgend jaar groeien met 1,8 %, na een krimp van -0,6 % in 2011.

Volgens de officiële statistieken vertraagde de jaar-op-jaargroei van de Chinese economie zeer geleidelijk van 11,9 % in eerste kwartaal van 2010 tot 9,5 % in het tweede kwartaal van dit jaar. De afkoeling werd door de Chinese autoriteiten beoogd om de hoge inflatie terug te dringen en om een vastgoedzeepbel te vermijden. Door de beperking van de kredietgroei, de renteverhogingen en de afkoeling van de economische activiteit in de VS en Europa zou de groei van de Chinese economie vertragen van 9,5 % dit jaar tot 8,5 % in 2012.

1.2. Conjunctuur bij onze drie belangrijkste handelspartners

De Belgische economische groei bedroeg 0,7 % in het tweede kwartaal van 2011 (flash-raming), terwijl de gemiddelde groei voor Duitsland, Frankrijk en Nederland uitkwam op slechts 0,1 %. In de vier voorgaande kwartalen hield de Belgische economische groei nog gelijke tred met het gemiddelde van de drie. Opmerkelijk is ook dat het Belgische bbp-niveau 2,3 % hoger ligt dan in het vierde kwartaal van 2007 (voor de financiële crisis de economische groei begon aan te tasten), tegenover slechts 1 % voor de Duitse economie, terwijl de Franse en Nederlandse economische activiteit nog respectievelijk 0,5 % en 0,3 % onder dat niveau ligt.

De Duitse economie was tot het eerste kwartaal van dit jaar de motor van de Europese groei met een gemiddelde groei van 1,1 % per kwartaal (over vijf kwartalen). Die sterke groeiprestatie was vooral te danken aan de uitvoer en de bedrijfsinvesteringen, al droeg ook de particuliere consumptie – in tegenstelling tot de voorgaande jaren – aanzienlijk bij. In het tweede kwartaal viel de groei echter terug tot 0,1 % en de verwachtingen voor de tweede helft van het jaar zijn nauwelijks beter. In 2012 zouden de meer dynamische wereldhandel en de beperktere inflatie tot een versnelling van de kwartaalgroei moeten leiden. Op jaarbasis zou de bbp-groei 2,8 % bedragen in 2011 en 1,6 % volgend jaar.

De Franse economie stagneerde in het tweede kwartaal, na een forse groei (0,9 %) in het eerste kwartaal. Terwijl de investeringen nog een behoorlijk sterke groei lieten optekenen viel de particuliere consumptie in het tweede kwartaal aanzienlijk terug en droeg ook de netto-uitvoer negatief bij tot de economische groei. Op jaarbasis zou de bbp-groei uitkomen op 1,6 % in 2011 en op 1,4 % in 2012.

Net als in Duitsland en Frankrijk, groeide de Nederlandse economie nauwelijks in het tweede kwartaal (0,1 %) na een uitstekend eerste kwartaal. In de vier voorgaande kwartalen werd de Nederlandse groei vooral gedreven door de uitvoer en de investeringen, terwijl de particuliere consumptie, onder invloed

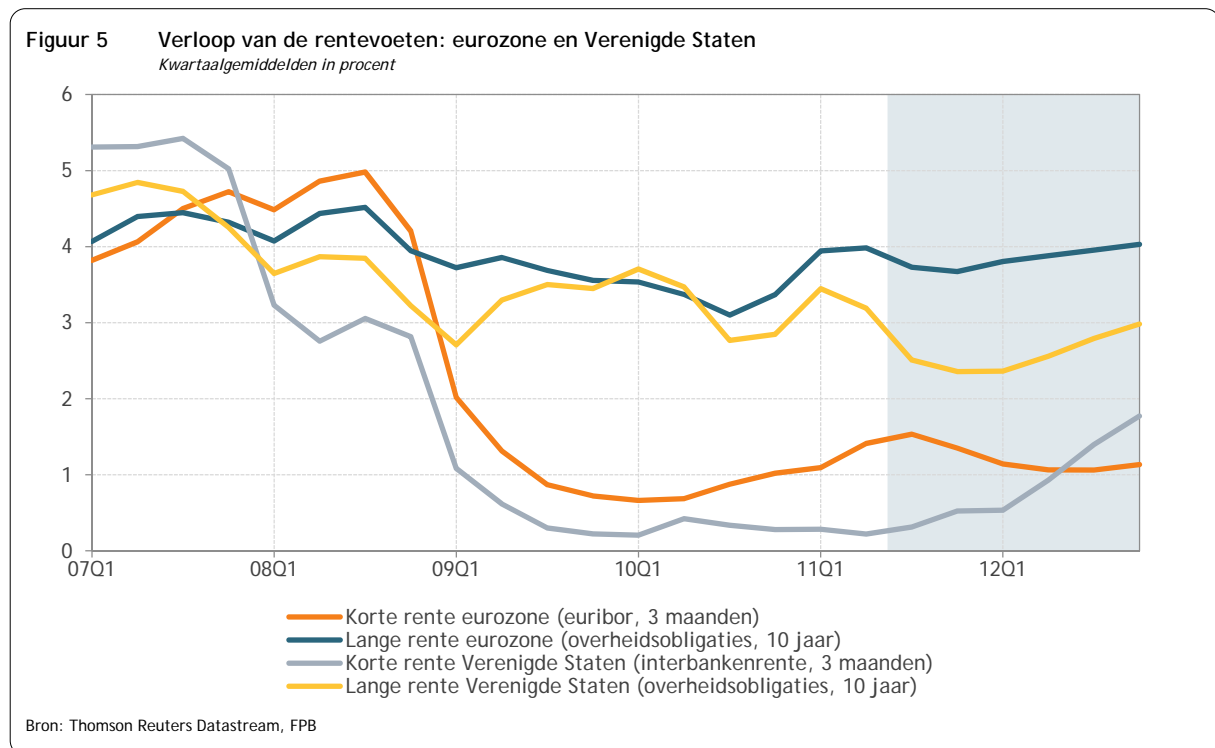
van een dalende koopkracht, zeer zwak bleef (gemiddeld 0,2 % jaar-op-jaar). De koopkracht werd immers aangetast door de stijgende inflatie, bezuinigingen bij de overheid en lastenverhogingen. In de loop van 2012 zou de Nederlandse bbp-groei geleidelijk aantrekken dankzij de wereldhandelsgroei, maar op jaarbasis blijft de economische groei in 2012 beperkt tot 1,2 %, t.o.v. 1,6 % in 2011.

1.3. Evolutie op de financiële markten²

1.3.1. Rentevoeten

De Europese centrale bank verhoogde de beleidsrente dit jaar reeds twee keer (tot een niveau van 1,5 %). Door teleurstellende economische cijfers en de turbulentie op de financiële markten lijken verdere renteverhogingen zo goed als uitgesloten. Dat verklaart waarom de interbancaire rente volgens de termijnmarktnoteringen volgend jaar lager zou liggen (1,1 %) dan in 2011 (1,4 %). Bovendien interveert de ECB vooral sedert augustus op de secundaire markt voor overheidsobligaties om de financieringskosten van enkele eurolanden te drukken.

De Amerikaanse centrale bank houdt de beleidsrente onveranderd tussen 0 en 0,25 % en heeft, als gevolg van de verzwakking van de economische groei, aangekondigd om dat bodemtarief te handhaven tot midden 2013. De Fed opteerde vooralsnog niet voor een bijkomende kwantitatieve versoepeling.

Door de vrees voor een nieuwe economische recessie en de grote risico-aversie op de financiële markten belegden investeerders massaal in Amerikaanse overheidsobligaties, met een forse daling van de langetermijnrente, tot zijn laagste niveau sinds begin jaren 50, tot gevolg. De Europese langetermijnrente daalde veel minder uitgesproken, omdat de sterke daling van de rente in Duitsland (dat als vei-

² Deze technische hypothesen zijn gebaseerd op de termijnkoersen van begin september 2011.

lige haven in de eurozone gezien wordt) gecompenseerd werd door rentestijgingen in eurolanden met een zwakke economische groei en/of schuldproblemen. Ook het renteverskil tussen de Belgische en Duitse overheidsobligaties met een looptijd van 10 jaar nam sterk toe (tot 200 basispunten begin september).

1.3.2. Wisselkoersen

Na een appreciatie van de euro t.o.v. de Amerikaanse dollar in het eerste kwartaal van dit jaar, schommelde de EUR/USD wisselkoers tussen 1,40 en 1,45 dollar per euro. Terwijl de euro geplaagd wordt door twijfels over het voortbestaan van de muntunie, had de dollar te lijden onder de zwakke economische groei en de aanslepende politieke discussie over de verhoging van het schuldenplafond.

De nominale effectieve wisselkoers voor België, i.e. de gemiddelde wisselkoers van de euro t.o.v. de munten van onze belangrijkste handelspartners (gewogen op basis van hun aandeel in de Belgische uitvoer) zou in 2011 met 0,6 % appreciëren na een depreciatie van 2,2 % vorig jaar. De euro apprecieerde in 2011 tegenover de Amerikaanse dollar en de Aziatische munten, maar verloor terrein t.o.v. de Zwitserse frank en de Japanse yen. Op basis van de termijnmarktnoteringen zou de effectieve wisselkoers in de rest van dit en volgend jaar licht appreciëren. Jaargemiddeld zou de nominale effectieve wisselkoers voor België daardoor licht appreciëren in 2012 (0,3 %).

1.4. Onzekerheden

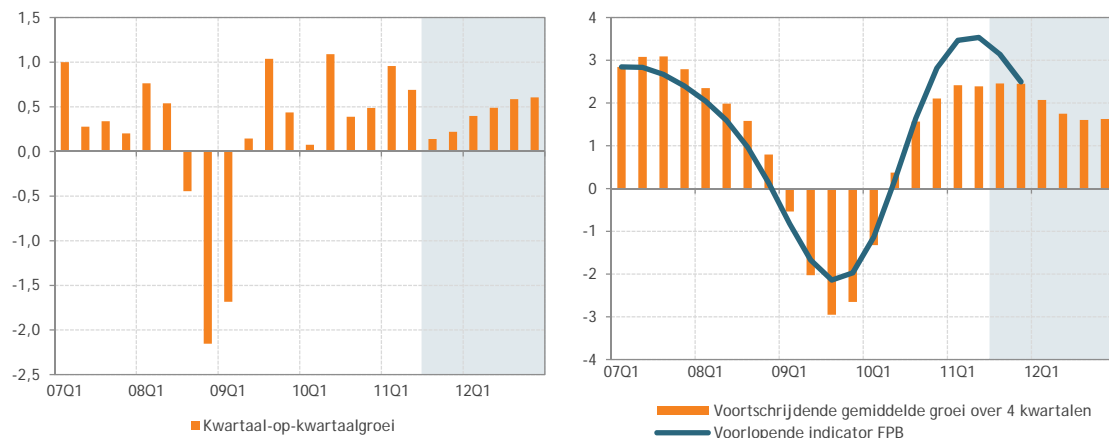
Meerdere factoren kunnen de bovenstaande groeivoorzichten voor de eurozone in het gedrang brengen. De meeste eurolanden worden geconfronteerd met een noodzakelijke sanering van hun overheidsfinanciën die sterk op de economische groei kan wegen, maar wel noodzakelijk is om een escalatie van de overheidsschuldencrisis af te wenden. Indien de onrust op de financiële markten over de Europese schuldencrisis aansleept of uitbreidt, kunnen de ondernemers en de gezinnen nog terughoudender worden in hun bestedingen. Het kan ook het wantrouwen doen toenemen ten opzichte van banken die op hun balansen veel overheidsobligaties hebben staan van landen met schuldproblemen. Dit zou overheden kunnen nopen tot nieuwe kapitaalinjecties en de hogere financieringskosten voor banken kunnen resulteren in een beperktere kredietverschaffing aan gezinnen en bedrijven. Daarnaast kan de internationale conjunctuur verslechteren indien de Amerikaanse economie in een nieuwe recessie zou belanden en ook volgend jaar nauwelijks zou groeien.

2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten

2.1. Economische groei

De Belgische economie groeide sterk in het eerste kwartaal van 2011 (1 %) en – in vergelijking met de andere eurolanden – ook in het tweede kwartaal (flash-raming van 0,7 %). De afkoeling van de internationale conjunctuur zou in de tweede jaarhelft sterk wegen op de bbp-groei (gemiddeld 0,2 % per kwartaal). De stevige jaargroei voor 2011 (2,4 %) is bijgevolg uitsluitend te danken aan een goede eerste jaarhelft. In de loop van 2012 zou de kwartaalgroei geleidelijk hernemen tot 0,6 % in de tweede jaarhelft dankzij de uitvoer, de particuliere consumptie en de bedrijfsinvesteringen. Niettemin presteren deze drie bestedingscomponenten op jaarbasis zwakker dan in 2011, waardoor de bbp-groei vertraagt tot 1,6 %.

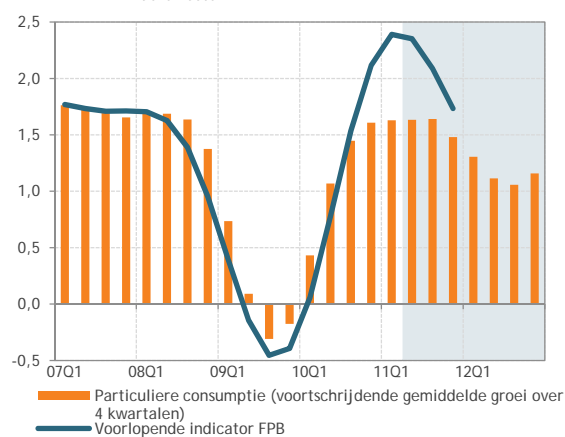
Figuur 6 Kwartaalverloop van het Belgische bbp in volume
Gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

Bron: INR, FPB

2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren

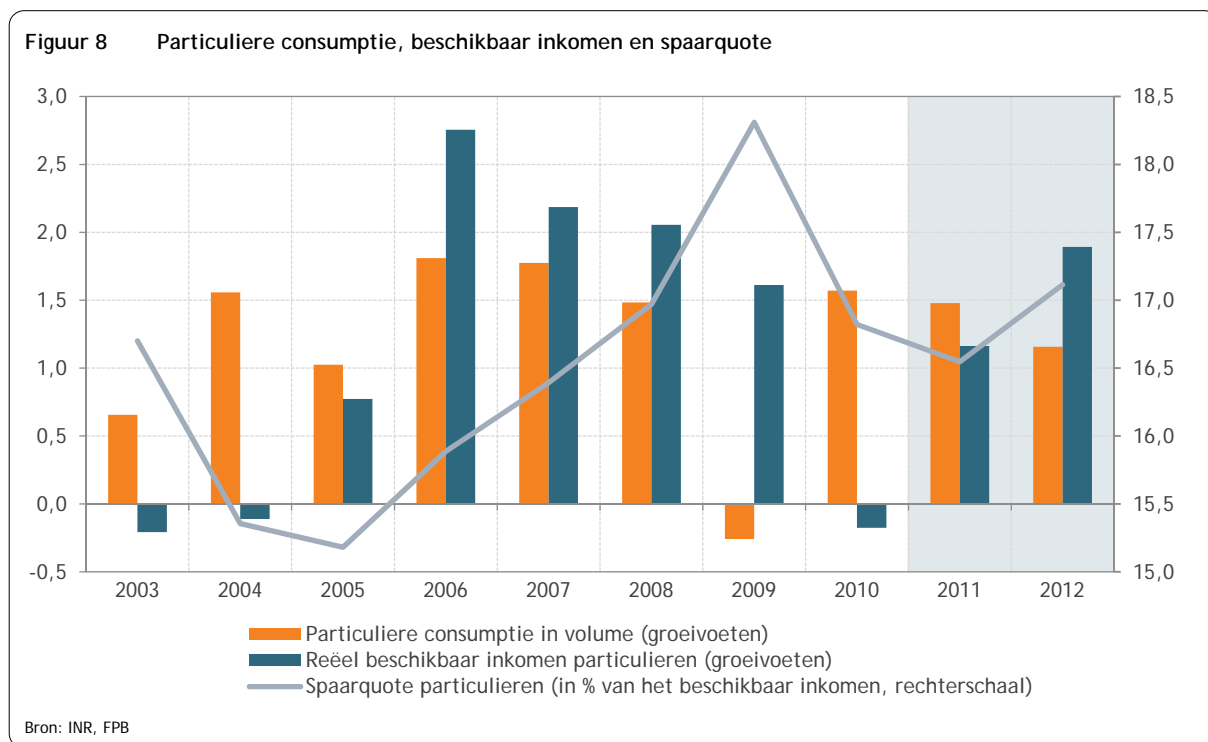
Figuur 7 Particuliere consumptie in volume
Gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

Bron: INR, FPB

Net als in 2010 zou het beschikbaar inkomen van de gezinnen in 2011 en in 2012 ondersteund worden door een toename van de werkgelegenheid en door een stijging van het inkomen uit vermogen. Toch stagneerde het reëel beschikbaar inkomen in 2010 (-0,2 %) omdat de indexering van lonen en sociale uitkeringen duidelijk achter bleef op de inflatie. Bovendien vielen enkele gunstige belastingeffecten weg (o.a. Vlaamse 'jobkorting' en de versnelde inkohiering, waardoor terugbetalingen van belastingen werden verschoven van 2010 naar 2009). Ook in 2011 is de indexering van lonen en uitkeringen beperkt in vergelijking met de inflatie, maar het verschil is minder groot dan vorig jaar.

In 2012 daarentegen overtreffen de indexeringen de inflatie. Bovendien is er dan ruimte voor een stijging van de bruto-uurlonen vóór indexering van 0,3 %³. Al bij al zou de groei van het reëel beschikbaar inkomen aantrekken tot 1,2 % in 2011 en tot 1,9 % in 2012. De particuliere consumptie vertoont een stabielere groei (1,6 % in 2010, 1,5 % in 2011 en 1,2 % in 2012) doordat de evolutie van de spaarquote het effect van inkomensschommelingen tempert.

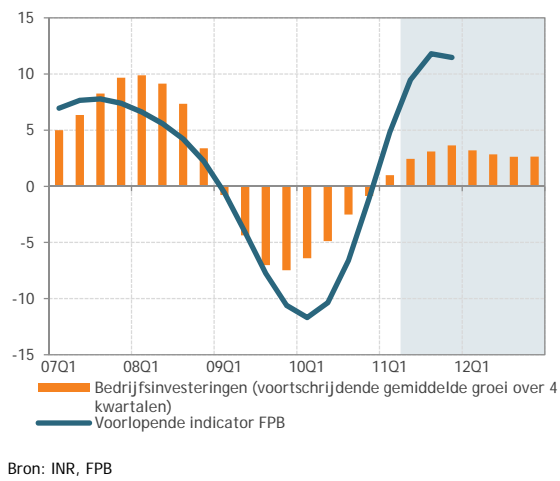
De spaarquote van de particulieren wordt echter ook beïnvloed door de evolutie van het consumentenvertrouwen. Dat was door de recessie van 2009 sterk aangetast, waardoor de spaarquote in dat jaar met 1,3 procentpunt toenam tot 18,3 %, haar hoogste niveau sinds 1996. De NBB-indicator van het consumentenvertrouwen begon reeds in de loop van 2009 te hernemen en steeg tot het vierde kwartaal van 2010, wat in grote mate te danken was aan het toegenomen optimisme over de arbeidsmarktsituatie. Daardoor spaarden de particulieren in 2010 een beduidend kleiner deel van hun beschikbaar inkomen (16,8 %) en steeg de particuliere consumptie ondanks een lichte krimp van het reëel beschikbaar inkomen. Dit jaar stabiliseerde het consumentenvertrouwen zich aanvankelijk op een hoog niveau, maar het verzwakte sterk in de zomermaanden door toenemende ongerustheid over de gevolgen van de eurocrisis. Op jaarbasis zou de spaarquote in 2011 nog licht afnemen (tot 16,5 %), maar de recente daling van het consumentenvertrouwen zou de spaarquote in 2012 doen oplopen tot 17,1 %, waardoor de particuliere consumptie minder sterk groeit dan het reëel beschikbaar inkomen.

2.3. Bedrijfsinvesteringen

Hoewel de economische activiteit reeds in de loop van 2009 begon te hernemen, lieten de investeringen van de ondernemingen pas vanaf het tweede kwartaal van 2010 positieve groei voeten optekenen. De industriële capaciteitsbezettingsgraad viel tijdens de recessie immers terug tot een historisch diepte-

³ Zie ook paragraaf 3.3.1.

Figuur 9 Bedrijfsinvesteringen in volume
Exclusief verkopen van overheidsgebouwen, gegevens gecorrigeerd voor seizoensinvloeden en kalendereffecten

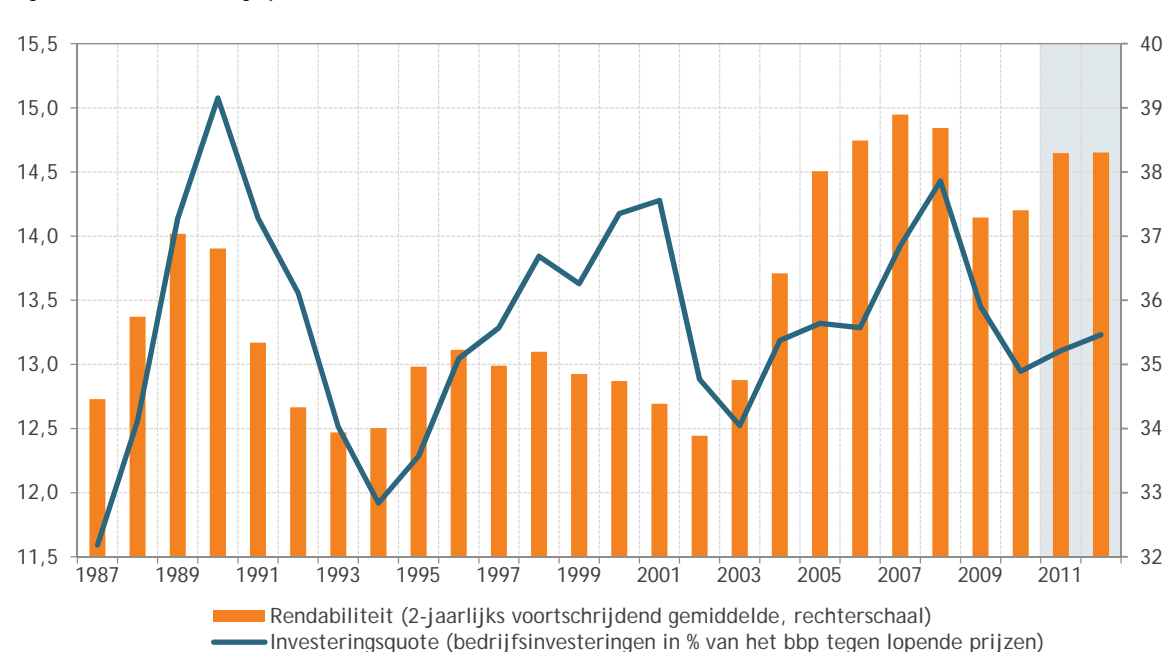

punt (70 %) en bereikte pas in het tweede kwartaal van 2010 zijn langetermijngemiddelde (79 %). Overigens was de herneming van de bedrijfsinvesteringen in de loop van 2010 te beperkt om de forse daling in de loop van 2009 volledig te compenseren. Op jaarbasis daalden ze daardoor nog met 0,7 % in 2010.

Door de economische heropleving van de voorbije kwartalen verbeterde de rendabiliteit van de ondernemingen, herstelde het ondernemersvertrouwen⁴ en lag de industriële capaciteitsbezettingsgraad in de eerste helft van 2011 boven zijn langetermijngemiddelde. Daardoor namen de bedrijfsinvesteringen in de eerste helft

van 2011 nog aanzienlijk toe. De lagere economische groei vanaf het tweede semester remt de behoefte aan uitbreidingsinvesteringen echter af. Bovendien is het ondernemersvertrouwen tijdens de voorbije maanden sterk gedaald, waardoor ondernemers een meer afwachtende houding zullen aannemen. De bedrijfsinvesteringen zouden dit jaar nog toenemen met 3,6 %, maar in 2012 zou hun groei beperkt blijven tot 2,6 %. De investeringsquote zou zich slechts licht herstellen van 12,9 % in 2010 tot 13,2 % in 2012.

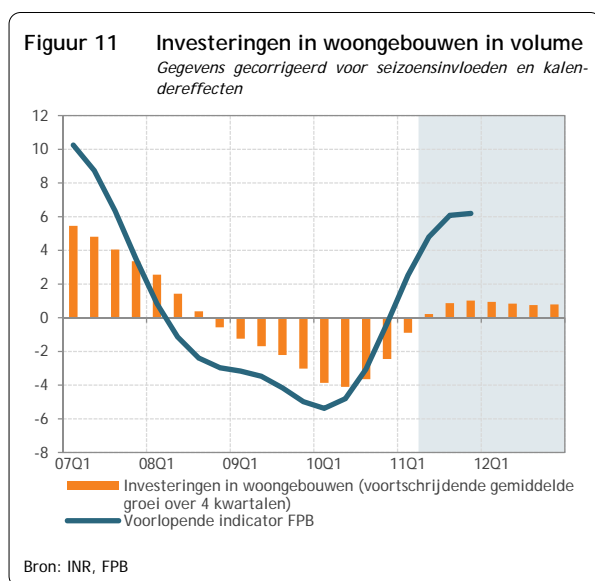
Figuur 10 Investeringsquote en rendabiliteit in de marktsector

⁴ De NBB-conjunctuurindicator bereikte in het eerste kwartaal van 2011 zijn hoogste niveau sinds midden 2007.

2.4. Investerings in woongebouwen

De investeringen in woongebouwen daalden bijna continu tussen het eerste kwartaal van 2008 en het eerste kwartaal van 2010. Pas sinds het tweede kwartaal van 2010 trekt de woningbouwactiviteit op-

nieuw aan onder impuls van de lage hypothecaire rente en de tijdelijke btw-verlaging voor projecten ingediend vóór april 2010, maar niet voldoende om de sterke daling in de loop van 2009 te compenseren. Op jaarbasis daalde de woningbouw daardoor voor het derde opeenvolgende jaar (-2,5 % in 2010, na -0,6 % in 2008 en -3 % in 2009).

Het herstel van de woningbouw blijft bescheiden in 2011 en 2012 (resp. 1,1 % en 0,9 %) doordat de rentetarieven geleidelijk aantrekken en de gunstige effecten van de tijdelijke btw-verlaging uitdoven. Die matige groei wordt bevestigd door de voorlopende indicator van de woningbouw, die afvlakt in de tweede helft van 2011. Deze indicator

houdt rekening met de evolutie van het aantal ontwerp opdrachten bij de architecten en met de aanvragen voor hypothecair krediet, gegevens die gemiddeld 4 kwartalen voorlopen op de woningbouwactiviteit.

2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen

De volumegroei van de overheidsconsumptie in 2011 wordt op 1,4 % geraamd. De lichte groeiversnelling t.o.v. 2010 is toe te schrijven aan de sociale uitkeringen in natura⁵ (3,9 %) en de loonmassa van de overheid⁶ (1,2 %), terwijl de netto-aankoop van goederen en diensten fors daalde (-6 %) als gevolg van een toename van de bijdragen gestort door de financiële sector aan het Bijzonder Beschermingsfonds voor deposito's. In 2012 zou de groei van de overheidsconsumptie verder aantrekken tot 1,7 %. Dat is vooral toe te schrijven aan de netto-aankoop van goederen en diensten, waarvan de groei opnieuw positief zou worden (4 %). De groei van de uitgaven voor gezondheidszorg zou echter minder uitgesproken zijn (2,1 %), terwijl de groei van de overheidslonen zich zou stabiliseren (1,2 %).

De overheidsinvesteringen daalden licht in 2010, maar hun volumegroei zou uitkomen op 11,4 % in 2011 en op 7,2 % in 2012 en daardoor de economische groei ondersteunen. Die dynamiek is grotendeels toe te schrijven aan de investeringen van de lokale besturen in de aanloop naar de gemeente- en provincieraadsverkiezingen van 2012.

⁵ Sociale uitkeringen in natura bestaan hoofdzakelijk uit uitgaven voor gezondheidszorg.

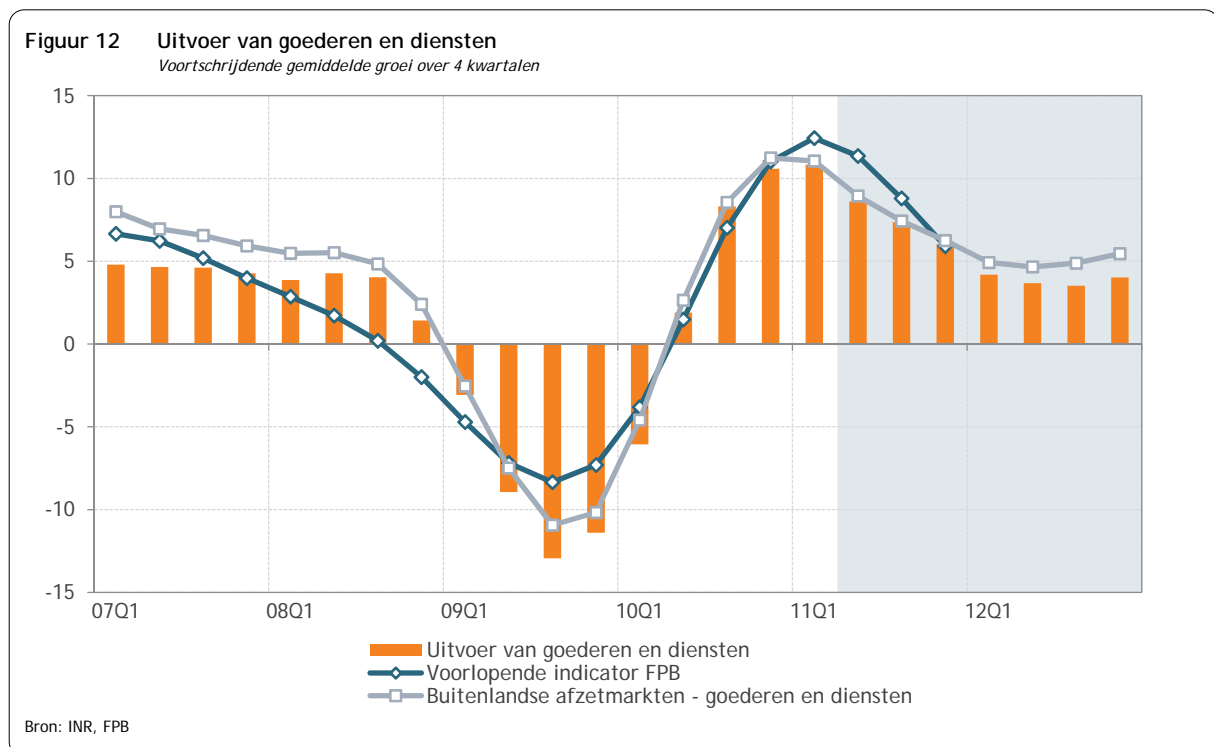
⁶ Het begrip loonmassa dient hier in ruime zin begrepen te worden (met inbegrip van de toegerekende sociale bijdragen die o.m. de ambtenarenpensioenen bevatten).

2.6. Voorraadwijzigingen

De bedrijven vertraagden hun voorraadopbouw in 2010 voor het tweede jaar op rij, wat resulteerde in een negatieve bijdrage van de voorraadvorming tot de bbp-groei van 0,4 procentpunt (na -1 procentpunt in 2009). Deze vooruitzichten gaan uit van een licht negatieve bijdrage van de voorraadwijzigingen tot de economische groei in de tweede helft van 2011. Die vertraging van de voorraadopbouw is in lijn met de informatie uit de NBB-conjunctuurenquête, die wijst op een sterke toename (vanaf juni 2011) van het aantal ondernemers dat zijn voorraden als te hoog bestempelt. Op jaarbasis leveren de voorraadveranderingen in 2011 niettemin een positieve bijdrage van 0,6 procentpunt tot de economische groei als gevolg van een gunstig startpunt. Voor 2012 wordt een nulbijdrage van de voorraadveranderingen tot de economische groei vooropgesteld.

2.7. Uitvoer en invoer

In lijn met het profiel van de wereldhandel vertraagt de groei van de buitenlandse afzetmarkten van België fors vanaf het tweede kwartaal van 2011. In de loop van 2012 zou de groei aanzienlijk aantrekken tot gemiddeld 1,7 % per kwartaal in de tweede jaarhelft. Niettemin zou de jaargroei beperkt blijven tot 5,5 % (door het ongunstige startpunt) t.o.v. 6,2 % in 2011. De effectieve wisselkoers voor België zou in 2011 met 0,6 % en in 2012 met 0,3 % appreciëren en slechts een licht negatieve invloed uitoefenen op de prijscompetitiviteit van de Belgische uitvoer.

Tot en met het eerste kwartaal kende de Belgisch uitvoer een krachtige groei dankzij de sterke economische groei van België's belangrijkste handelspartners. Vanaf het tweede kwartaal zou de uitvoergroei echter sterk terugvallen en zwak blijven in de tweede jaarhelft. In het zog van de herneming van de buitenlandse afzetmarkten zou de Belgische uitvoergroei in de loop van 2012 versnellen, maar op

jaarbasis niet meer dan 4 % bedragen, na 6 % in 2011. Dat impliceert een meer trendmatig verlies aan marktaandeel in 2012, na een zeer beperkt groeiverschil tussen uitvoer en uitvoermarkten in 2011.

In lijn met de groeivertraging van de finale vraag (binnenlandse vraag plus uitvoer) zou de invoergroei vertragen van 6,3 % in 2011 tot 4 % in 2012.

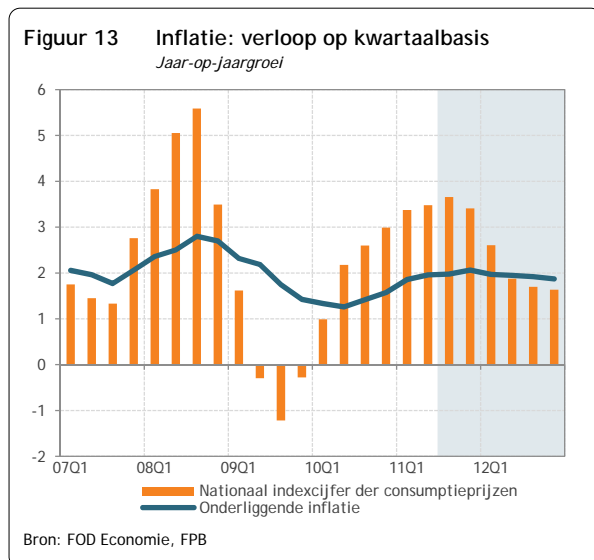
De lichte appreciatie van de effectieve wisselkoers van de euro en het aantrekken van de grondstoffenprijzen resulteerde in een stabilisering van de internationale prijzen zonder energie, uitgedrukt in euro (0,2 %). Dat zou ook in 2012 het geval zijn. De Belgische invoerprijzen zouden in 2011 aanzienlijk toenemen (6,3 %) door de stijging van de olieprijs (33 % uitgedrukt in euro). De uitvoerprijzen zouden een minder uitgesproken toename kennen (4,6 %), wat resulteert in een aanzienlijk ruilvoetverlies. In 2012 blijft de ruilvoet nagenoeg stabiel doordat de olieprijs in euro niet zou toenemen.

De sterke uitvoer resulteerde vorig jaar in een overschot van de lopende verrichtingen met het buitenland van 1 % van het bbp. Door de hogere olieprijs en de minder dynamische uitvoergroei verdwijnt dat overschot in 2011 en 2012.

3. Ontwikkeling van prijzen en lonen

3.1. Binnenlands prijsverloop

De inflatieschommelingen⁷ vertonen sinds eind 2007 een veel grotere amplitude dan voorheen. Dat is vooral het gevolg van de sterke olieprijschommelingen, een aantal prijsverhogingen van energieproducten die niet het gevolg waren van schommelingen op de internationale grondstoffenmarkten en een methodologische wijziging in de registratie van gas- en elektriciteitsprijzen in het indexcijfer⁸. Terwijl de inflatie zich op maandbasis tussen 1,1 % en 3,2 % situeerde in de periode 2004-2007, liep ze op tot

bijna 6 % in de loop van 2008. Midden 2009 bereikte ze een dieptepunt (-1,7 %) en nadien hernam ze tot 3,8 % in juli 2011.

Tussen eind 2008 en begin 2010 werd een daling van de onderliggende inflatie⁹ opgetekend. Initieel was die daling vooral te wijten aan het prijsverloop van verwerkte voeding, maar nadien werd ze versterkt door een daling van de loonkosten per eenheid product en door de (vertraagde) doorsijpeling van de daling van de olieprijsen tijdens de tweede helft van 2008 in de prijzen van andere goederen en diensten. Sinds midden 2010 gaat de onderliggende inflatie in stijgende lijn onder invloed van toenemende loonkosten per eenheid product en van de afgeleide effecten van hogere grondstoffenprijzen.

De uitgesproken vertraging van de economische groei in de tweede helft van 2011 zou de inflatoire druk milderden. Bovendien gaan deze vooruitzichten uit van een geleidelijke afname van de grondstoffenprijzen tot eind 2012. Bijgevolg zou de onderliggende inflatie zich stabiliseren tijdens de tweede helft van 2011 en licht afkoelen in de loop van 2012.

In 2011 zou de consumptieprijsinflatie versnellen tot 3,5 %, tegenover 2,2 % in 2010. Dat is zowel het gevolg van de dynamiek in de onderliggende inflatie als van een hogere bijdrage van de energieproducten. Ondanks een iets tragere groei van de olieprijsen uitgedrukt in euro (33 %, tegenover 36 % in 2010) zouden de consumptieprijzen voor energieproducten als geheel sterker toenemen dan in 2010. De prijzen voor benzine, diesel en huisbrandolie zouden nagenoeg dezelfde groei laten optekenen als in 2010, maar de gas- en elektriciteitsprijzen reageren met enige vertraging op olieprijswijzigingen¹⁰.

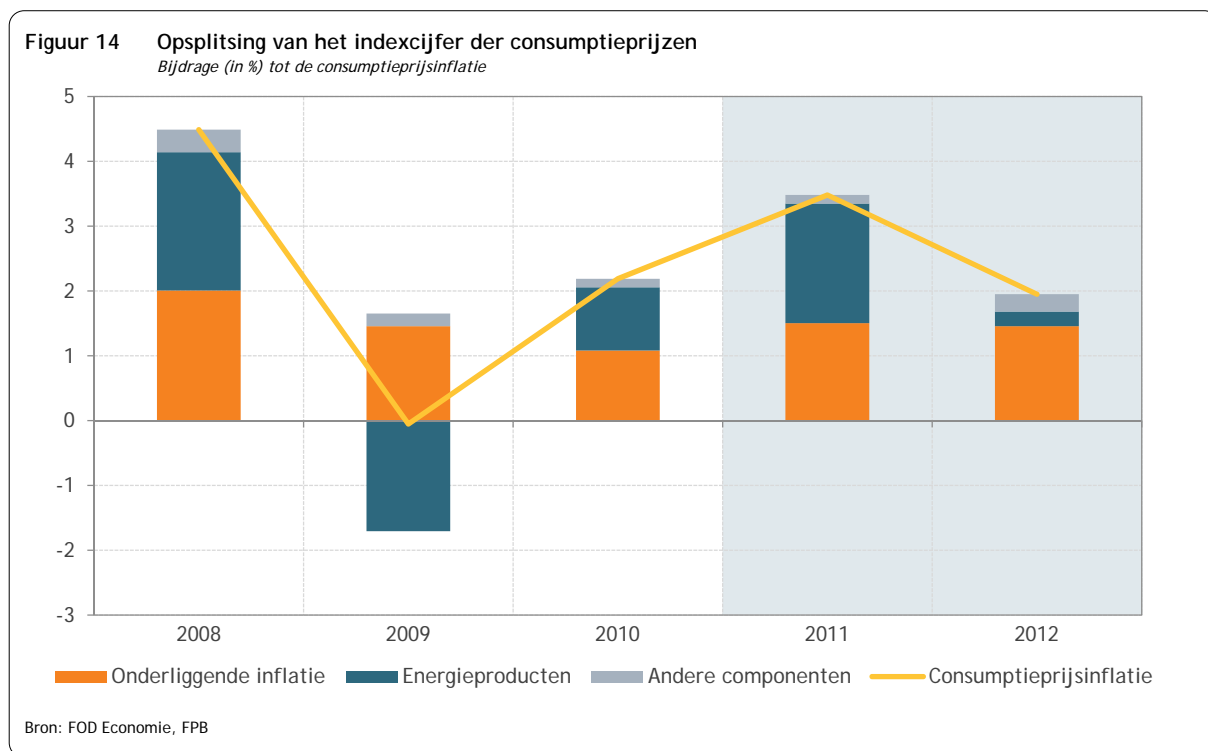
⁷ De inflatie wordt gemeten als de jaar-op-jaargroei van het nationaal indexcijfer der consumptieprijzen (NICP).

⁸ Het betreft de veralgemeende omschakeling (sinds begin 2007) van de betalingsbenadering, waarbij rekening gehouden werd met het twaalfmaandelijks voortschrijdend gemiddelde van de gas- en elektriciteitsprijzen, naar de verwervingsbenadering, waarbij de geregistreerde prijzen overeenkomen met de geldende prijzen in de laatst beschikbare maand.

⁹ De onderliggende inflatie wordt berekend door het NICP te zuiveren voor de impact van prijsveranderingen van administratieve aard en het prijsverloop van traditioneel sterk volatiele componenten. Daarom worden het effect van btw-wijzigingen, accijnzen en andere indirecte belastingen, de verkeersbelasting en het prijsverloop van waterverbruik, energie, tabak, alcoholhoudende dranken, vleesproducten en verse groenten en fruit uitgesloten bij de berekening van de onderliggende inflatie.

¹⁰ In tegenstelling tot de aardgasleveranciers met het grootste marktaandeel, die hun prijzen voornamelijk bepalen op basis van de aardolienoteringen, houden enkele kleinere leveranciers sinds enige tijd uitsluitend rekening met de spotprijs van gas op

Daarnaast worden de energieprijzen in 2011 ook opwaarts beïnvloed door enkele binnenlandse factoren. Ten eerste werd de bijzondere accijns op diesel verhoogd via het zogenaamde 'klikstelsel'¹¹. Ten tweede werden de distributienettarieven voor aardgas in het Waals Gewest sterk verhoogd in januari door de invoering van de wegenisvergoeding. Ten derde verhoogden de gemengde intercommunales in het Vlaams Gewest in april de distributienettarieven voor elektriciteit om rekening te houden met de meerkost van de premies voor de installatie van zonnepanelen. Om de gevolgen van de hogere energieprijzen voor de consument enigszins te temperen, werd het 'omgekeerde klikstelsel' opnieuw geactiveerd op 12 mei¹². De drempels waarbij dat systeem in werking treedt, werden echter niet bereikt.

In 2012 zou de inflatie afkoelen tot 2 % als gevolg van een beperktere bijdrage van de energieproducten tot de inflatie. De onderliggende inflatie zou zich op jaarbasis nagenoeg stabiliseren tegenover 2011, terwijl de bijdrage van de 'andere componenten' licht zou toenemen als gevolg van een normalisatie van de prijzen voor verse groenten en fruit, na een uitzonderlijk laag prijspeil in 2011 dat te danken was aan de weersomstandigheden. De beperkte afname van de olieprijsnoteringen in de loop van 2012 zou zich ook weerspiegelen in het prijsverloop van benzine en diesel, terwijl gas- en elektriciteitsprijzen op jaarbasis nog een beperkte groei zouden laten optekenen.

Doordat de gezondheidsindex geen rekening houdt met het prijsverloop van benzine, diesel, alcoholhoudende dranken en tabaksproducten, schommelt die doorgaans minder sterk dan het NICP. Terwijl

de internationale markten om hun prijzen te bepalen. Voorlopig blijven de olieprijsen echter de belangrijkste verklarende factor voor de evolutie van de consumptieprijs van aardgas.

¹¹ Zowel dit jaar als vorig jaar werd de bijzondere accijns op diesel van fossiele oorsprong verhoogd door bij elke prijsdaling aan de pomp de helft van de prijsdaling om te zetten in een accijnstoename tot de drempel van 4 eurocent per liter per jaar bereikt wordt. In beide jaren werd die drempel bereikt in mei. Voor benzine werd dit systeem niet toegepast. Momenteel veronderstellen we dat het klikstelsel niet van toepassing zal zijn in 2012.

¹² Bij een prijsstijging van benzine (octaangetal 95) of diesel boven respectievelijk 1,7 of 1,5 euro per liter, wordt een deel van de prijsstijging omgezet in een accijnsdaling.

de totale inflatie dit jaar en volgend jaar respectievelijk 3,5 % en 2 % zou bedragen, zou de groei van de gezondheidsindex uitkomen op respectievelijk 3 % en 2,1 %. Merk op dat het groeiverschil tussen het NICP en de gezondheidsindex dit jaar negatief wordt als gevolg van de beperkte daling van de ruwe olieprijs uitgedrukt in euro.

3.2. Indexering overheidslonen en sociale uitkeringen

De spilindex voor de overheidssector werd laatst overschreden in april 2011. Overeenkomstig de maandvooruitzichten voor de gezondheidsindex zou de volgende overschrijding van de spilindex (die momenteel 117,27 bedraagt) plaatsvinden in februari 2012. Als gevolg daarvan zouden de sociale uitkeringen in maart en de lonen en wedden van het overheidspersoneel in april met 2 % aangepast worden aan de toegenomen levensduurte.

3.3. Loonontwikkeling in de marktsector

3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten

In de periode 2007-2008 bedroeg de gecumuleerde toename van de uurloonkosten 6,9 %. Zowel de hoger dan voorziene indexering als de relatief sterke toename van de bruto-uurlonen vóór indexering zorgden ervoor dat de uurloonkosten sterker groeiden dan was overeengekomen in het interprofessioneel akkoord voor die periode.

In het interprofessioneel akkoord voor de periode 2009-2010 werd bepaald dat de loononderhandelingen op sectoraal en ondernemingsvlak aanleiding mochten geven tot een nettoloonsverhoging bovenop de indexering en baremieke verhogingen van maximaal 250 euro per voltijdse werknemer tegen 2010¹³, maar dat die specifieke loonsverhogingen niet mochten leiden tot bijkomende lasten voor de werkgevers¹⁴. Die bepalingen impliceerden een gecumuleerde groei van de bruto-uurlonen vóór indexering van 0,6 %. Op basis van de beschikbare gegevens in de nationale rekeningen bedraagt de (gecumuleerde) groei van de nominale uurloonkosten 4,3 % tijdens de jaren 2009-2010. De bruto-uurlonen vóór indexering bleven binnen de norm van het interprofessioneel akkoord met een toename van 0,3 % per jaar. De indexering weerspiegelt de evolutie van de gezondheidsindex met vertraging: terwijl de indexering in 2009 nog aanzienlijk was (2,7 %) als gevolg van de sterke prijsstijgingen in 2008, weerspiegelden de beperkte indexering in 2010 (0,5 %) de zwakke groei van de gezondheidsindex in 2009. De werkgeversbijdragen leverden in 2009 een positieve bijdrage tot de groei van de loonkosten als gevolg van een terugval in de bijdrageverminderingen (zie paragraaf 3.3.2) en een conjunctuurgebonden toename van het bedrag aan ontslagpremies die de toegerekende werkgeversbijdragen de hoogte induwde. In 2010 groeiden de totale werkgeversbijdragen iets minder snel dan de brutolonen door een daling van de toegerekende werkgeversbijdragen.

¹³ Bovendien mocht maximaal 125 van de 250 euro toegekend worden in 2009.

¹⁴ Dat werd verkregen door de loonsverhogingen toe te kennen in de vorm van maaltijdcheques, mobiliteitsvergoedingen en ecocheques. Daarop moeten immers geen bedrijfsvoorheffing of werkgeversbijdragen betaald worden.

Tabel 1 Opbouw van de uurloonkosten in de marktsector
Bijdragen in procentpunt aan de groei van de nominale uurloonkosten

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Interprofessioneel akkoord ^a						
Groei nominale uurloonkosten	5,0					
- Indexering	3,9					
- Bruto-uurloonstijging vóór indexering ^b	1,1		0,6		0,0	0,3
Realisaties/vooruitzichten						
Groei nominale uurloonkosten	3,1	3,7	3,6	0,7	2,5	3,2
- Indexering	1,7	2,7	2,7	0,5	2,6	2,9
- Bruto-uurloonstijging vóór indexering ^b	0,9	1,0	0,3	0,3	0,0	0,3
- Totale werkgeversbijdragen ^c	0,5	0,0	0,5	-0,1	-0,1	0,0

a. Periodes 2007-2008, 2009-2010 en 2011-2012

b. Conventionele loonstijgingen vóór indexering plus loondrift

c. Wettelijke, extralegale en toegerekende werkgeversbijdragen

Overeenkomstig de wet van 26 juli 1996 ter bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen sloten de sociale partners midden januari 2011 een ontwerp van interprofessioneel akkoord voor de periode 2011-2012. Dat ontwerp werd niet goedgekeurd door alle sociale partners, maar de regering heeft besloten het ontwerp uit te voeren. Naar aanleiding daarvan trad op 1 april 2011 een Koninklijk Besluit in werking dat bepaalt dat de loononderhandelingen op sectoraal en ondernemingsvlak enkel in 2012 aanleiding mogen geven tot een beperkte loonsverhoging (0,3 %) bovenop de loonindexering. Dat betekent dat de loonnorm in 2011 en 2012 niet indicatief, maar bindend is voor alle partijen.

De groei van de brutolonen per gewerkt uur in 2011 (2,6 %) wordt dus volledig bepaald door de loonindexering. In 2012 zou de loonindexering (2,9 %) een stuk hoger uitkomen dan de toename van de gezondheidsindex (2,1 %), wat het achterblijven van de indexering op de gezondheidsindex in 2010 en 2011 compenseert. Rekening houdend met de beperkte toename van de bruto-uurlonen vóór indexering (0,3 %) zou de groei van de nominale bruto-uurlonen 3,2 % bedragen in 2012. Zowel dit jaar als volgend jaar zouden de werkgeversbijdragen in strikte zin¹⁵ sneller groeien dan de brutoloonmassa door de beperkte toename van de bijdrageverminderingen. De toegerekende bijdragen blijven echter dalen, hoewel die daling aan kracht verliest. Al bij al zou de groei van de werkgeversbijdragen in ruime zin¹⁶ nauw aansluiten bij de groei van de brutoloonmassa. De groei van de uurloonkosten zou in 2011 (2,5 %) iets achterblijven op de groei van de bruto-uurlonen en er in 2012 mee overeenstemmen.

3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen, loonsubsidies en werkbonus

Omdat de parameters van de structurele maatregel nagenoeg ongewijzigd blijven, zouden de werkgeversbijdrageverminderingen in totaal slechts met 103 miljoen euro toenemen tijdens de periode 2011-2012.

Het bedrag aan loonsubsidies zou in 2011-2012 toenemen met 521 miljoen euro, vooral wegens het stijgend gebruik van de subsidies in het kader van de dienstencheques (301 miljoen). Als gevolg van de bijkomende aanwervingen in het kader van de win-win-activeringsprogramma's bovenop de aanwer-

¹⁵ Werkgeversbijdragen betaald aan de sociale zekerheid en de federale overheid.

¹⁶ De som van de werkgeversbijdragen betaald aan de sociale zekerheid en de federale overheid, de toegerekende bijdragen en de extralegale bijdragen (betaald aan de verzekeringssector).

vingen in 2010, bereiken de loonsubsidies in de vorm van activeringsvergoedingen in 2011 een recordhoogte (566 miljoen). Door de geleidelijke uitdoving van de win-win-programma's vanaf 2012 zouden de activeringsvergoedingen in 2012 afnemen tot 375 miljoen euro, zodat de toename van de activeringsvergoedingen over de twee jaren beperkt blijft tot 13 miljoen euro. De algemene loonsubsidie en de nacht- en ploegenarbeidsubsidies – op kruissnelheid sinds 2010 – stijgen samen met de brutoloonmassa.

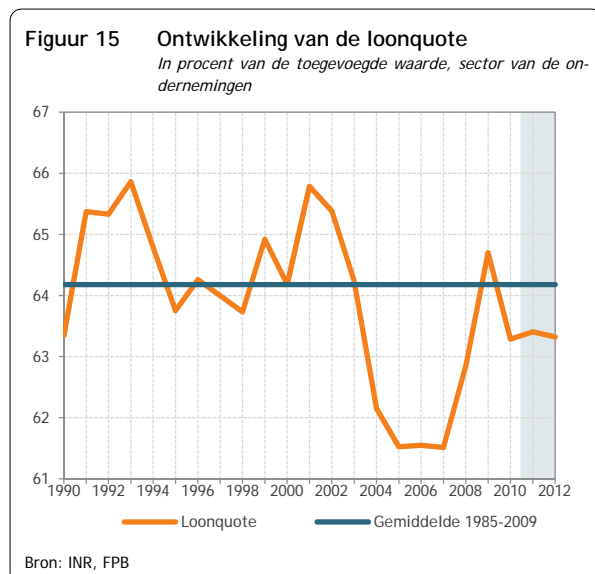
Tabel 2 Ex ante loonlastenverlagingen voor de ondernemingen en de gezinnen
In miljoen euro

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Werkgeversbijdrageverminderingen	4419	4779	4917	4722	4867	4926	4970
Loonsubsidies, waarvan	1749	2384	3053	3737	4793	5259	5314
- activeringen	216	239	254	230	362	566	375
- dienstencheques	446	653	883	1051	1231	1371	1532
- nacht- en ploegenarbeid	343	603	697	753	908	940	966
- overuren	24	34	37	37	48	49	51
- algemene korting	0	54	208	467	888	927	965
Totaal ten gunste van werkgevers	6168	7163	7970	8459	9660	10186	10284
Werknemersbijdrageverminderingen	610	651	699	690	708	719	684

Het gebruik van de werkbonus neemt licht toe in 2011 (11 miljoen euro) omdat de loongrenzen werden aangepast aan de gezondheidsindex, maar vanaf 2012 zullen de werkbonusparameters achterblijven op de nominale brutolonen van de laagverloonden zodat minder laagverloonden voor de werkbonus in aanmerking komen. Het gevolg is een daling van de werkbonus in 2012 met 35 miljoen euro.

3.3.3. Ontwikkeling van de loonquote

De loonquote¹⁷ nam sterk toe in de jaren 2008 en 2009 als gevolg van een licht negatieve groei van de arbeidsproductiviteit per uur en een sterke toename van de uurloonkosten vóór indexering. Dat effect werd nog versterkt door de ontwikkeling van de relatieve prijzen, waarbij de loonindexering ruimschoots de toename van de deflator van de toegevoegde waarde overtrof. In 2010 daarentegen hernam de arbeidsproductiviteit en bleef de loonindexering relatief beperkt, waardoor het aandeel van de lonen in de toegevoegde waarde afnam tot 63,3 % (t.o.v. 64,7 % in 2009).

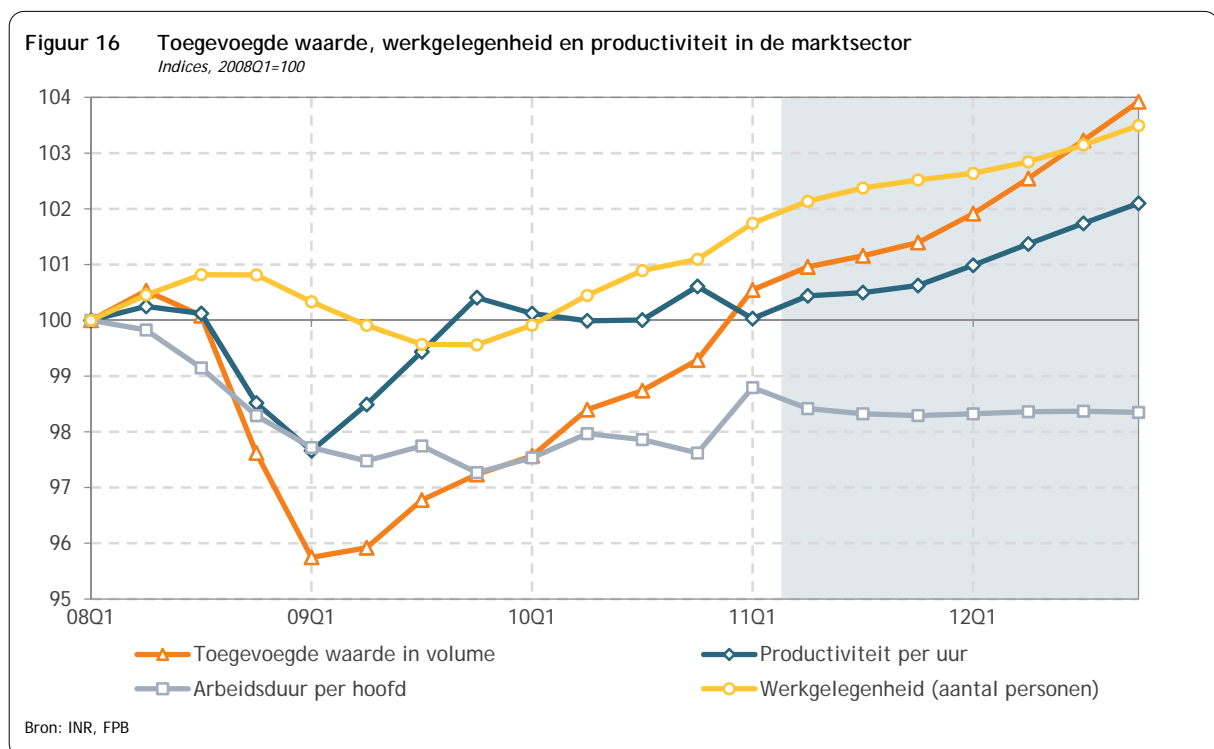
Net als vorig jaar zou de arbeidsproductiviteit in 2011 en in 2012 sterker groeien dan de uurloonkosten vóór indexering. Dat zou evenwel gecompenseerd worden door een relatief hoge loonindexering, waardoor het aandeel van de lonen in de toegevoegde waarde zich stabiliseert.

¹⁷ De loonquote wordt hier berekend als het aandeel van de loonkosten in de toegevoegde waarde van de institutionele sector van de ondernemingen.

Tijdens de afgelopen jaren werd een sterke toename van de loonsubsidies opgetekend (cf. supra), wat impliceert dat de kost van de factor arbeid een beperkter aandeel in de toegevoegde waarde vertegenwoordigt dan kan afgeleid worden uit figuur 15.

4. Arbeidsmarkt

Figuur 16 maakt duidelijk welk scenario zich afgespeeld heeft op de arbeidsmarkt in de nasleep van de financiële crisis. De plotse inzinking van de activiteit in het vierde kwartaal van 2008 veroorzaakte een even abrupte terugval van de productiviteit per uur, terwijl de arbeidsduur – die al enkele kwartalen eerder was beginnen dalen – verder uitdiepte. De krimp in de marktwerkgelegenheid bleef daardoor vrij beperkt en bereikte al in het derde kwartaal van 2009 een dieptepunt. Op dat moment was de marktactiviteit al – eerder en sterker dan verwacht – aan het herstellen, wat gepaard ging met een scherpe herneming van de productiviteit per uur. De arbeidsduur nam echter nog licht af tijdens de tweede helft van 2009. De bedrijven bleven immers gedurende het gehele jaar sterk steunen op het stelsel van tijdelijke werkloosheid voor de afbouw van het overtollige beschikbare arbeidsvolume. Het aantal werknemers dat – gemeten in voltijdse equivalenten – ten laste werd genomen door dat stelsel nam uitzonderlijk sterk toe in de eerste helft van 2009, maar viel in de tweede jaarhelft nauwelijks terug.

De activiteit in de marktsector bleef van het eerste kwartaal van 2010 tot het eerste kwartaal van 2011 krachtig groeien (gemiddeld met 0,7 %), wat een opvallend positieve weerslag had op de marktwerkgelegenheid. Die groeide gemiddeld met meer dan 0,4 % per kwartaal, zodat het verlies aan arbeidsplaatsen dat volgde op de financiële crisis volledig was goedge maakt in het derde kwartaal van 2010. Een mogelijke verklaring voor de sterke prestaties van de marktwerkgelegenheid in de post-crisisperiode is dat er op korte termijn vooral extra ontslagen zijn gevallen bij werknemers met tijdelijke- of interimcontracten, terwijl bedrijven voor werknemers met langlopende contracten een beroep deden op tijdelijke werkloosheid en/of vrede namen met een tijdelijke inzinking van de productiviteit per gewerkt uur. Het feit dat de groei snel en sterk hernam, zou dan gezorgd hebben voor

een onmiddellijke (positieve) reactie van de werkgelegenheid in het segment van kortlopende contracten.

Daarnaast is ook de blijvende expansie van het aantal dienstenchequebanen van groot belang geweest. Die verklaart in niet geringe mate waarom de groei in de marktsector zo arbeidsintensief was in de jaren voorafgaand aan de crisis en het banenverlies zo beperkt bleef in de periode onmiddellijk erna. De dienstenchequewerkgelegenheid wordt immers bijzonder sterk gesubsidieerd door de overheid, zodat de toegevoegde waarde van deze activiteiten (na uitzuivering van de overheidsinterventie) erg laag is. Bovendien gaat het om werkgelegenheid met een relatief lage gemiddelde arbeidsduur. Men kan de impact op de evolutie van de productiviteit per persoon in de marktsector ten gevolge van de ontwikkeling van de dienstenchequewerkgelegenheid ramen op ruim -0,3 procentpunt per jaar in de periode 2009-2010, waarbij ongeveer 1/3 van het effect speelt via neerwaartse druk op de gemiddelde arbeidsduur en ongeveer 2/3 via neerwaartse druk op de productiviteit per uur.

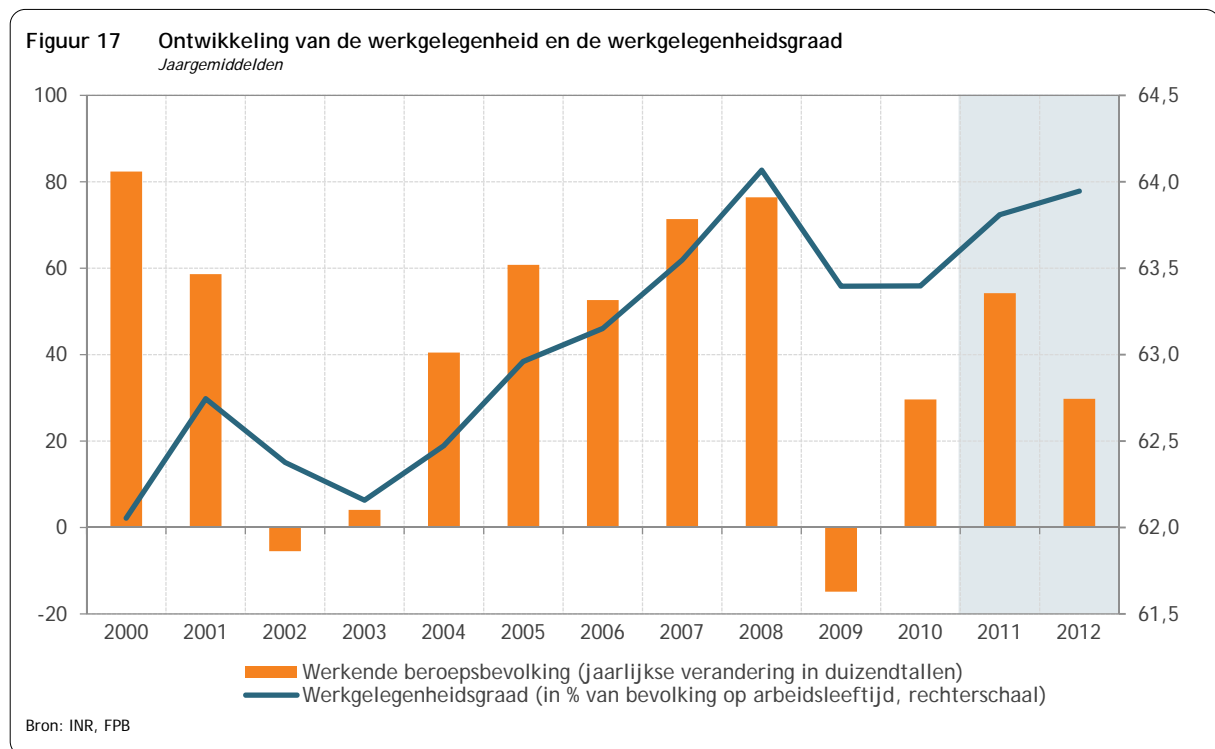
Bovendien werd begin 2010 de 'versterkte activering' ingevoerd, een crisismaatregel die het bestaande Plan Activa tijdelijk uitbreidt en die – uitsluitend voor aanwervingen die gebeuren in de loop van 2010 en 2011 – voor bepaalde doelgroepen van werklozen (afhankelijk van leeftijd, werkloosheidsduur en scholingsniveau) ofwel een fors verhoogde ofwel een nieuwe activeringsuitkering invoert. Ook die maatregel heeft allicht de arbeidsintensiteit van de groei versterkt.

Het is in elk geval duidelijk dat – ondanks de krachtige herneming van de activiteit – de productiviteit per uur nauwelijks toenam van het eerste kwartaal van 2010 tot het eerste kwartaal van 2011. Bovendien hernam ook de arbeidsduur trager dan verwacht in 2010 (slechts 0,1 % per kwartaal). Onderliggend was die herneming weliswaar sterker, maar dat werd enigszins verdoezeld door het feit dat in het vierde kwartaal de strenge winter nog sterk woog op de evolutie van de arbeidsduur, vooral dan in de bouwnijverheid en toeleverende bedrijfstakken. Getuige daarvan zijn de uiterst sterke inhaalbeweging die de arbeidsduur maakte in het eerste kwartaal van dit jaar (+1,2 %) en het feit dat de tijdelijke werkloosheid op dat moment vrijwel terug aanbeland was op een conjunctuurneutraal niveau. De arbeidsduur lijkt daarmee grotendeels hersteld van de gevolgen van de crisis.

Vanaf het tweede kwartaal van 2011 begint de economische activiteit beduidend te vertragen, wat in de tweede jaarhelft een groei van nauwelijks 0,2 % per kwartaal oplevert. Die vertraging zou slechts tijdelijk zijn: voor 2012 rekenen we terug op een gemiddelde groei van iets meer dan 0,6 % per kwartaal. In die omstandigheden zou de arbeidsproductiviteit per uur opnieuw erg zwak groeien gedurende de tweede jaarhelft van 2011 (nauwelijks 0,1 % per kwartaal), maar aantrekken in de loop van 2012 (tussen 0,3 % en 0,4 % per kwartaal). Aangezien bedrijven blijkbaar gedurende lange tijd aan labour hoarding zijn blijven doen voor de meer stabiele component van hun werknemersbestand, zou de herneming van de economische groei gepaard gaan met een sterkere stijging van de productiviteit dan tijdens de jongste jaren. De arbeidsduur van zijn kant daalt licht in het tweede kwartaal van 2011, na de forse inhaalbeweging in het eerste kwartaal, maar zou tijdens de daaropvolgende zes kwartalen min of meer stabiel blijven. De marktwerkgelegenheid nam nog fors toe in het tweede kwartaal (+0,4 %), maar ondervindt daarna het effect van de conjuncturele vertraging. De werkgelegenheidsgroei valt daardoor terug tot 0,1 % in het vierde kwartaal van 2011 en het eerste kwartaal van 2012, om vervolgens geleidelijk aan te trekken tot 0,3 % in het vierde kwartaal.

In jaargemiddelden nam de toegevoegde waarde in 2010 met 2 % toe; dit jaar zou de groei 2,6 % bedragen. De groei van de productiviteit per uur verzwakt daarentegen van 1 % tot nauwelijks 0,2 %. Die terugval oogt fors, maar de sterkere productiviteitsgroei in 2010 is louter het gevolg van een gunstig startpunt dankzij de scherpe herneming in de loop van 2009. Hierboven bleek immers dat op kwartaalbasis de productiviteit per uur zowel vorig jaar als dit jaar een erg vlak verloop kent. De arbeidsduur nam veel meer tijd om te herstellen van de gevolgen van de crisis en ondervond vorig jaar nog de gevolgen van de slechte weersomstandigheden, zodat hij dit jaar sterker groeit (0,7 %) dan vorig jaar (+0,2 %). De groei van de marktwerkgelegenheid (aantal personen) zou versnellen van 0,7 % in 2010 tot 1,6 % in 2011.

De vertraging die de evolutie van de marktactiviteit in de loop van dit jaar ondervindt, weegt op de jaargemiddelde groei in 2012, die terugvalt tot 1,8 %. Bij een aantrekkende productiviteit per uur (1,1 % groei) en een vrijwel stabiele arbeidsduur (-0,1 %), verzwakt de groei van de marktwerkgelegenheid tot 0,7 %. Zowel dit als volgend jaar blijft de toename van het aantal dienstenchequebanen fors bijdragen aan de groei van de werkgelegenheid (en drukken op de productiviteitsevolutie): de dienstenchequewerkgelegenheid stijgt nog met 11 400 personen dit jaar en met 10 100 personen volgend jaar. Ook het aantal werknemers dat recht heeft op een activeringsuitkering in het kader van het Plan Activa neemt nog sterk toe in 2011 (+13 200 personen, bovenop de stijging met 12 000 personen in 2010), maar valt terug in 2012 (-22 000 personen) omdat de 'versterkte activeringsregeling' dan uitdooft.

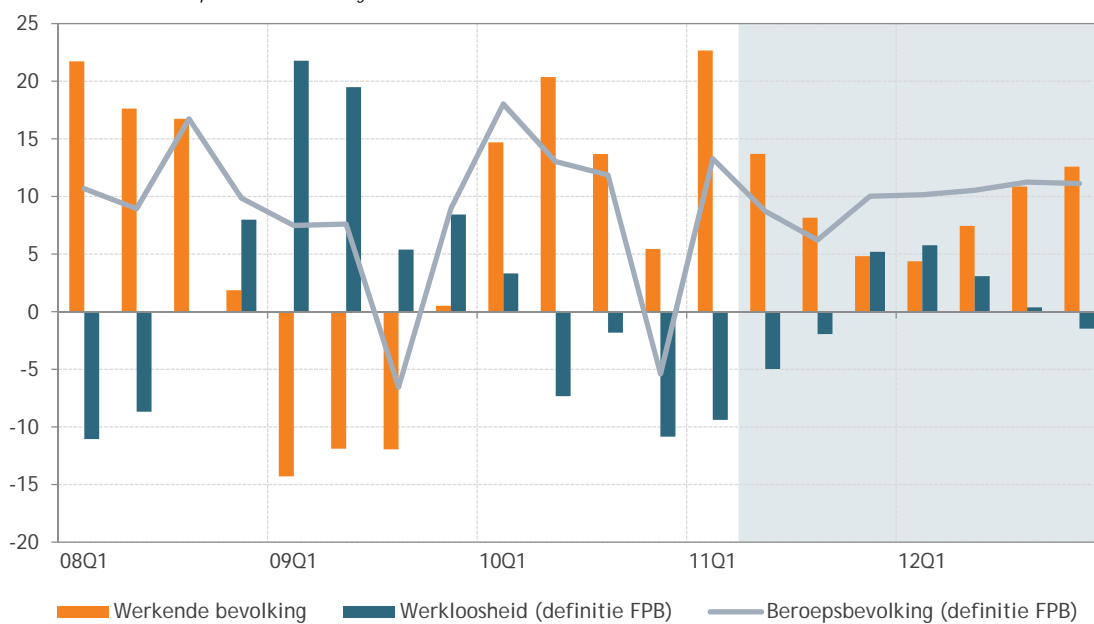

De toename van de werkgelegenheid bij de overheidsadministratie en in het onderwijs vertraagde van 9 000 personen in 2009 tot 3 500 personen in 2010 – onder impuls van de beperkingen op de vervanging van natuurlijke afvloeiingen bij de federale overheid – en zou ook dit en volgend jaar een vergelijkbaar tempo aanhouden (+3 500 en +3 700 personen). De werkgelegenheid voor eigen rekening bij de gezinnen wordt dit en volgend jaar verder afgebouwd (-6 500 personen en -4 200 personen), ten gunste van de dienstenchequewerkgelegenheid.

In zijn geheel zou de werkzame bevolking dit jaar aanzienlijk sterker stijgen (nl. met 54 200 personen) dan in 2010 (29 500 personen), maar in 2012 zou de toename beperkt blijven tot 29 800 personen. Vorig jaar was dat net voldoende om de werkgelegenheidsgraad te stabiliseren (op 63,4 %), aangezien ook de bevolking op arbeidsleeftijd sterk toenam (met 46 500 personen). Dit en volgend jaar kalft de toename van de bevolking op arbeidsleeftijd enigszins af (respectievelijk +38 700 en +31 200 personen). De werkgelegenheidsgraad trekt dan aan tot 63,8 % in 2011 en tot 63,9 % in 2012.

De beroepsbevolking¹⁸ bleef ook in de jaren na de economische crisis aanzienlijk stijgen (met 30 200 personen in 2009 en met 32 700 personen in 2010). Dat heeft niet alleen te maken met de aanhoudend sterke toename van de bevolking op arbeidsleeftijd, maar ook met het relatief beperkte effect van de crisis op de evolutie van de activiteitsgraden. De globale activiteitsgraad daalde slechts licht in 2009 (tot 72,5 %), maar stabiliseerde zich in 2010. Dit jaar en volgend jaar zou de activiteitsgraad aantrekken tot resp. 72,6 % en 72,8 %, vooral onder invloed van de toenemende activiteitsgraden in de oudere leeftijdsklassen. Met een enigszins afzwakkende maar nog steeds substantiële demografische impuls zou de beroepsbevolking dan toenemen met 30 600 personen in 2011 en 39 300 personen in 2012.

Figuur 18 Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking
Kwartaal-op-kwartaalverandering in duizendtallen

Bron: INR, RVA, FPB

Dat de crisis een weinig duurzame invloed heeft gehad op de ontwikkeling van het arbeidsaanbod blijkt ook uit de evolutie van de brugpensioenen tijdens de jongste jaren. De vergrijzing van de werkgelegenheid zorgt voor een bestendige opwaartse druk op de instroom in het stelsel, maar dat wordt gecounterd door de uitwerking van de maatregelen die genomen werden tijdens het Generatiepact. Dat het aantal bruggepensioneerden steeg in de periode 2009-2010 (met achtereenvolgens 2 200 en 2 800 personen) was in belangrijke mate het gevolg van de pensioenhervorming, waardoor bruggepensioneerde vrouwen een jaar langer in het stelsel bleven. Van een conjunctureel effect op de instroom in het stelsel was tijdens die periode echter verrassend weinig te merken. Nu de pensioenher-

¹⁸ Volgens definitie FPB (inclusief 'niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen').

vorming op kruissnelheid is gekomen, zou het aantal bruggepensioneerden dit jaar al licht dalen (met 400 personen) en volgend jaar – onder invloed van de verdere verstrenging van de loopbaanduurvereiste voor de instroom in de brugpensioenregeling – sterker (-1 600 personen).

Na het uitbreken van de crisis steeg de werkloosheid¹⁹ gedurende zes opeenvolgende kwartalen (van het vierde kwartaal van 2008 tot en met het eerste kwartaal van 2010). In totaal liep het aantal werklozen tijdens die periode op met 66 400 personen. De werkloosheidsgraad steeg van 11,6 % tot 12,8 %, maar bleef toch nog ruim onder het niveau dat bereikt werd op het einde van de vorige periode van laagconjunctuur (14,3 % in het vierde kwartaal van 2004). Sindsdien daalt de werkloosheid onafgebroken, zodat in het tweede kwartaal van 2011 ongeveer de helft van de toename die veroorzaakt werd door de crisis alweer was goedge maakt en de werkloosheidsgraad teruggevallen was tot 12 %. Het tempo waaraan de werkloosheid daalt, is de jongste kwartalen nochtans afgenomen. Door de huidige conjunctuurvertraging zou de werkloosheid vanaf het vierde kwartaal van 2011 zelfs beginnen toenemen. Slechts in de tweede jaarhelft van 2012 zou de werkgelegenheidsgroei opnieuw voldoende sterk worden om de werkloosheid te stabiliseren.

In jaargemiddelden daalt het aantal werklozen dit jaar met 23 600 personen en neemt de werkloosheidsgraad af van 12,6 % tot 12 %. Volgend jaar stijgt de werkloosheid met 9 600 personen en klimt de werkloosheidsgraad licht tot 12,1 %. De ‘geharmoniseerde’ werkloosheidsgraad die door Eurostat gehanteerd wordt (gemeten aan de hand van EAK-cijfers) daalt dit jaar van 8,3 % tot 7,3 %, en zou volgend jaar 7,4 % bedragen.

¹⁹ Volgens definitie FPB (inclusief ‘niet-werkzoekende uitkeringsgerechtigde volledig werklozen’).

Bijlage

Tabel A.	Internationale omgeving en financiële indicatoren
Tabel B.1.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
Tabel B.2.	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume
Tabel B.3.	Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Tabel B.4.	Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Tabel B.5.	Situatie op de arbeidsmarkt
Tabel B.5.bis	Situatie op de arbeidsmarkt - detail
Tabel B.6.	Rekening van de particulieren
Tabel B.7.	Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren
Tabel B.8.	Rekening van de ondernemingen
Tabel B.9.	Verrichtingen met het buitenland

Tabel A. Internationale omgeving en financiële indicatoren

Groelvoeten - tenzij anders vermeld

	2009	2010	2011	2012
Volume buitenlandse afzetmarkten van België	-10,2	11,3	6,2	5,5
Nominale effectieve wisselkoers voor België (1) (2)	1,4	-2,2	0,6	0,3
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro) (2)	139,3	132,7	141,5	142,1
Wereldhandelsprijzen				
Goederen excl. energie (in euro) (3)	-4,6	6,7	0,2	0,0
Energie (Brent-olieprijs: USD per barrel)	61,5	79,5	112,6	111,2
Rentevoeten eurogebied (peil)				
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (2)	1,2	0,8	1,4	1,1
Lange rente (10 jaar) (2) (4)	3,7	3,3	3,8	3,9

(1) Een positief (negatief) teken wijst op een appreciatie (depreciatie)

(2) Toekomstige waarden: technische hypothese berekend op basis van termijngoersen

(3) Gewogen gemiddelde van de goederenuitvoerprijzen (excl. energie) van onze handelspartners

(4) Gewogen gemiddelde voor de landen van het eurogebied

Tabel B.1. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen

Miljarden euro

	2009	2010	2011	2012
Consumptieve bestedingen van de particulieren	177,79	184,97	194,32	200,41
Consumptieve bestedingen van de overheid	83,68	85,77	89,49	93,21
Bruto vaste kapitaalvorming	71,90	71,48	75,93	79,82
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	45,62	45,69	48,46	50,82
b. Overheidsinvesteringen	5,98	5,87	6,68	7,32
c. Investeringen in woongebouwen	20,30	19,93	20,78	21,68
Voorraadwijziging	-3,50	-0,48	3,39	3,45
Totaal van de nationale bestedingen	329,87	341,75	363,13	376,89
Uitvoer van goederen en diensten	247,46	287,18	318,59	334,79
Invoer van goederen en diensten	238,17	275,98	311,99	327,63
Bruto binnenlands product	339,16	352,94	369,73	384,04
Bruto nationaal inkomen	342,26	356,24	373,18	387,62

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

Tabel B.2. Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume

	2009	2010	2011	2012
Consumptieve bestedingen van de particulieren	-0,3	1,6	1,5	1,2
Consumptieve bestedingen van de overheid	0,6	1,2	1,4	1,7
Bruto vaste kapitaalvorming	-5,4	-1,3	3,6	2,5
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	-8,1	-0,7	3,6	2,6
b. Overheidsinvesteringen	8,9	-2,5	11,4	7,2
c. Investerings in woongebouwen	-3,0	-2,5	1,0	0,8
Voorraadwijziging (2)	-1,0	-0,4	0,6	0,0
Totaal van de nationale bestedingen	-2,2	0,4	2,6	1,6
Uitvoer van goederen en diensten	-11,6	10,5	6,0	4,0
Invoer van goederen en diensten	-11,1	8,4	6,3	4,0
Netto-uitvoer (2)	-0,5	1,8	-0,0	0,1
Bruto binnenlands product	-2,8	2,2	2,4	1,6
Reëel bruto binnenlands inkomen	-0,4	1,0	1,1	1,7
Bruto nationaal inkomen	-0,9	1,1	1,1	1,7

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bijdrage tot de groei van het bbp

Tabel B.3. Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën

	2009	2010	2011	2012
Consumptieve bestedingen van de particulieren	-0,5	2,4	3,5	2,0
Consumptieve bestedingen van de overheid	4,0	1,3	2,9	2,5
Bruto vaste kapitaalvorming	-1,3	0,8	2,6	2,5
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	-0,3	0,8	2,3	2,2
b. Overheidsinvesteringen	-2,5	0,7	2,3	2,1
c. Investerings in woongebouwen	-3,0	0,6	3,2	3,5
Totaal van de nationale bestedingen	-1,3	3,2	3,6	2,2
Uitvoer van goederen en diensten	-5,3	5,0	4,6	1,0
Invoer van goederen en diensten	-8,5	6,9	6,3	0,9
Ruilvoet	3,4	-1,8	-1,6	0,1
Bruto binnenlands product	1,1	1,8	2,3	2,2
<i>Pro memorie:</i>				
Deflator van de totale finale vraag	-3,1	4,0	4,1	1,6
Bijdrage van:				
(a) Kosten van binnenlandse oorsprong = (a1)+(a2)+(a3)	0,6	1,1	1,2	1,2
(a1) Loonkosten per product	1,2	-0,1	0,7	0,6
(a2) Netto indirecte belastingen per product	-0,1	0,2	0,1	0,1
(a3) Winstmarges per product (2)	-0,5	1,0	0,4	0,5
(b) Invoerkosten	-3,7	2,9	2,8	0,4

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bruto-exploitatatieoverschot van de nationale economie en gemengd inkomen van de zelfstandigen

Tabel B.4. Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten

Jaargemiddelde groeivoeten, tenzij anders vermeld

	2009	2010	2011	2012
<i>Loontrekkenden in de marktsector</i>				
Loonkost per werkelijk arbeidsuur	3,6	0,7	2,5	3,2
<i>p.m. idem, na aftrek van loonsubsidies (1)</i>	3,1	-0,1	2,4	3,4
Loonkost per persoon	1,5	0,9	3,3	3,1
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur	3,1	0,8	2,6	3,2
Brutoloon per persoon	1,0	1,0	3,4	3,1
Indexering	2,7	0,5	2,6	2,9
Brutoloon per werkelijk arbeidsuur voor indexering	0,3	0,3	0,0	0,3
Brutoloon per persoon voor indexering	-1,7	0,5	0,8	0,2
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal uren)	-3,1	1,0	2,5	0,8
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal personen)	-1,0	0,8	1,7	0,9
Loonmassa inclusief werkgeversbijdragen (2)	0,4	1,7	5,1	4,0
Loonmassa exclusief werkgeversbijdragen	-0,1	1,8	5,2	4,0
<i>Impliciete bijdragevoeten (in % van brutoloonmassa)</i>				
Werkgeversbijdragen (sensu lato) (2)	34,2	34,1	33,9	34,0
Werkgeversbijdragen (sensu stricto) (3)	24,6	24,7	24,8	25,1
Werknemersbijdragen (4)	10,3	10,3	10,3	10,4
<i>Inflatie en indexering</i>				
Inflatie: nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	-0,1	2,2	3,5	2,0
Inflatie: gezondheidsindex	0,6	1,7	3,0	2,1
Indexering lonen en wedden overheidssector	3,0	0,3	2,7	2,3
Indexering sociale prestaties	2,0	0,7	2,7	2,3
<i>Marktsector (loontrekkenden en zelfstandigen)</i>				
Toegevoegde waarde in volume	-3,2	2,0	2,6	1,8
Arbeidsvolume (in aantal uren)	-2,4	0,9	2,3	0,7
Productiviteit per werkelijk arbeidsuur	-0,8	1,0	0,2	1,1

(1) Volgens de methodologie van de nationale rekeningen, ESR 95, moeten de loonsubsidies geregistreerd worden als een subsidie en niet als een rechtstreekse vermindering van de lasten op arbeid. Bij de definitie van de loonkosten worden zij dus niet in rekening gebracht. De loonsubsidies zijn van allerlei aard en worden door verschillende entiteiten van de overheid gefinancierd (door de sociale zekerheid: Sociale Maribel, alternatieve financiering van de lastenverlagingen voor de non-profit, activering van werkloosheidsvergoedingen, dienstencheques, jongerenbonus non-profit; door de federale fiscaliteit: nacht- en ploegenarbeid, overuren, algemene subsidie, onderzoekers, koopvaardij, zeevisserij, zeesleepvaart, baggeraars, sportlui; door het Vlaams Gewest: oudere werklozen; door het Waals Gewest: Prime à l'emploi).

(2) Inclusief fictieve, extra-legale en werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid

(3) Werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid

(4) Exclusief vrijwillige werknemersbijdragen

Tabel B.5. Situatie op de arbeidsmarkt

Duizendtallen, jaargemiddelden

	2009	2010	2011	2012
I Totale bevolking (II+III)	10796,7	10884,1	10972,8	11062,4
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7124,5	7171,0	7209,7	7240,9
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5634,3	5684,0	5742,2	5792,4
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5162,3	5200,1	5230,7	5269,9
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4438,1	4467,6	4521,8	4551,6
(a) Loon- en weddetrekkenden	2889,1	2910,8	2953,7	2974,8
(b) Zelfstandigen	721,3	725,5	733,4	738,1
(c) Overheidsadministratie	827,8	831,3	834,8	838,7
V. Grensarbeid (saldo)	78,5	78,7	78,7	78,7
VI. Werkloosheid (concept FPB)	645,7	653,8	630,1	639,6
(a) Niet-werkende werkzoekenden (1)	550,9	564,6	547,2	561,4
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (2)	94,8	89,2	83,0	78,2
Werkloosheidsgraad (VI/III)	12,5	12,6	12,0	12,1
Activiteitsgraad (III/I.bis)	72,5	72,5	72,6	72,8
Werkgelegenheidsgraad (IV+V/I.bis)	63,4	63,4	63,8	63,9
<i>Pro memorie</i>				
Werkloosheidsgraad (Eurostatstandaard)	7,9	8,3	7,3	7,4

(1) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(2) Stat Info definitie (op basis van betalingen)

Tabel B.5.bis Situatie op de arbeidsmarkt - detail

Duizendtallen, jaargemiddelden

	2009	2010	2011	2012
I. Totale bevolking (II+III)	10796,7	10884,1	10972,8	11062,4
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7124,5	7171,0	7209,7	7240,9
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5634,3	5684,0	5742,2	5792,4
<i>waarvan met RVA-uitkering (1):</i>	191,9	195,1	192,7	190,1
- Vrijgestelden om sociale en familiale redenen	10,7	9,9	9,0	8,4
- Vrijgestelden om reden van studies	20,3	21,4	21,5	21,7
- Volledige loopbaanonderbreking (2)	25,4	24,7	24,3	23,9
- Conventioneel voltijds brugpensioen	117,5	120,3	119,9	118,4
- Volledig werklozen in beroepsopleiding	18,0	18,9	18,0	17,7
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5162,3	5200,1	5230,7	5269,9
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4438,1	4467,6	4521,8	4551,6
<i>waarvan met RVA-uitkering (1):</i>	348,4	379,9	412,1	396,8
- Deelt. IGU (4) + onvrijw. deelt. met uitkering	50,8	52,6	52,6	52,4
- Activering	69,5	85,3	112,1	94,3
** Plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen	5,1	4,0	3,2	2,5
** Herinschakelingsprogramma	0,0	0,0	0,0	0,0
** Plan 'activa' (5)	49,7	61,7	85,0	63,0
** Herintegratie oudere werklozen	9,0	13,1	17,6	22,6
** Doorstromingsprogramma	5,7	5,2	4,9	4,8
** Eerste werkervaring	0,0	0,0	0,0	0,0
- Gedeeltelijke loopbaanonderbreking (2)	227,1	240,9	246,3	249,1
- Deelt. bruggepensioneerden	0,6	0,6	0,7	0,7
- Volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats	0,5	0,4	0,4	0,3
V. Grensarbeid (saldo)	78,5	78,7	78,7	78,7
VI. Werkloosheid (concept FPB)	645,7	653,8	630,1	639,6
(a) Niet-werkende werkzoekenden (6)	550,9	564,6	547,2	561,4
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (1)	94,8	89,2	83,0	78,2
p.m. Uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking (1)	27,9	28,4	28,2	27,9
p.m. Tijdelijke werkloosheid (1)(7) (budgettaire eenheden)	60,6	49,5	35,6	33,6
p.m. UVW-WZ (1)(8) - jaarlijkse verandering	30,3	4,3	-12,9	10,9

(1) Stat Info definities (op basis van betalingen)

(2) Inclusief tijdskrediet en crisistijdskrediet

(3) Zonder inbegrip van de tijdelijke werkloosheid

(4) Deeltijdse werknemers met behoud van rechten die al dan niet een inkomensgarantie-uitkering (IGU) genieten

(5) Inclusief SINE, startbonus en stagebonus

(6) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(7) Inclusief crisisschorsing bedienden

(8) Inclusief PWA-vrijgestelden

Tabel B.6. Rekening van de particulieren (1)

	2009	2010	2011	2012
<i>Miljarden euro</i>				
I. Lopende transacties				
<i>a. Middelen</i>	317,80	326,28	341,83	355,19
1. Netto-exploitatietoerschoot	8,78	9,39	9,82	10,20
2. Gemengd inkomen	23,50	24,53	25,38	26,10
3. Beloning van werknemers	184,19	187,41	196,40	204,08
Brutolonen	136,33	138,62	145,26	150,74
Werkelijke sociale premies ten laste van werkgevers	36,25	37,04	38,92	40,64
Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers	11,61	11,74	12,22	12,69
4. Netto-inkomen uit vermogen	27,81	29,17	31,36	32,36
Ontvangen rente	11,75	10,40	11,66	12,15
Betaalde rente (-)	4,18	3,94	4,73	5,24
Winstuitkeringen	12,53	14,87	16,25	17,01
Overige	7,71	7,84	8,18	8,44
5. Sociale uitkeringen	67,93	69,98	72,80	76,32
6. Overige netto-inkomenoverdrachten	3,17	3,50	3,69	3,77
7. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	2,41	2,31	2,38	2,37
<i>b. Bestedingen</i>	290,13	301,28	316,37	327,51
1. Belastingen op inkomen en vermogen	42,63	45,11	47,74	49,79
2. Sociale premies, waarvan:	69,71	71,20	74,31	77,32
Werkelijke sociale premies	58,11	59,45	62,09	64,62
Toegerekende sociale premies	11,61	11,74	12,22	12,69
3. Consumptieve bestedingen	177,79	184,97	194,32	200,41
<i>c. Nettobesparingen</i>	27,67	25,01	25,45	27,68
II. Kapitaaltransacties				
<i>a. Middelen</i>	1,55	1,28	1,31	1,32
<i>b. Bestedingen</i>	11,72	11,38	11,79	12,26
1. Bruto vaste kapitaalvorming	22,00	21,65	22,60	23,58
2. Afschrijvingen (-)	12,18	12,40	13,08	13,70
3. Vermogensheffingen	2,23	2,49	2,63	2,74
4. Veranderingen in voorraden en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	-0,10	-0,13	-0,13	-0,13
5. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	-0,54	-0,52	-0,52	-0,52
6. Overige te betalen kapitaaloverdrachten	0,29	0,30	0,30	0,30
III. Vorderingenoverschoot (+) of tekort (-)	17,50	14,90	14,97	16,74
in % van het bbp	5,16	4,22	4,05	4,36

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.7. Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren (1)

<i>Groelvoeten</i>	2009	2010	2011	2012
Primair bruto-inkomen	-0,8	0,1	1,4	1,8
<i>a. Lonen, waarvan:</i>	1,8	-0,7	1,2	1,9
Ondernemingen	0,9	-0,7	1,5	2,0
Overheid	4,5	-0,4	0,7	1,7
Grensarbeiders	3,1	-1,1	0,1	1,3
<i>b. Bruto-exploitatietoerschoot en gemengd inkomen</i>	-2,5	1,7	0,7	1,6
Bruto-exploitatietoerschoot van particulieren	-2,6	1,5	1,5	2,4
Gemengd inkomen	-2,4	1,9	-0,1	0,8
<i>c. Netto-inkomen uit vermogen, waarvan:</i>	-13,2	2,4	3,8	1,2
Ontvangen rente	-28,6	-13,6	8,4	2,2
Betaalde rente (-)	-35,4	-7,9	16,0	8,7
Winstuitkeringen	-9,6	15,9	5,5	2,7
Secundaire inkomensverdeling				
<i>a. Overdrachten aan particulieren, waarvan:</i>	8,0	0,9	0,6	2,7
Sociale uitkeringen	7,7	0,6	0,5	2,8
<i>b. Socialezekerheidspremies (-)</i>	2,8	-0,3	0,8	2,1
Werkelijke sociale premies	1,9	-0,1	0,9	2,1
Toegerekende sociale premies	8,1	-1,2	0,6	2,0
<i>c. Belastingen op inkomen en vermogen (-)</i>	-4,8	3,3	2,2	2,3
Bruto beschikbaar inkomen van de particulieren	1,6	-0,2	1,2	1,9

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.8. Rekening van de ondernemingen

	2009	2010	2011	2012
<i>Miljarden euro</i>				
I. Lopende transacties				
<i>a. Middelen</i>	26,38	29,65	28,83	29,56
1. <i>Netto-exploitatieoverschot</i>	33,36	38,18	39,53	40,38
2. <i>Sociale premies</i>	11,50	11,46	11,73	11,96
Werkelijke premies ten laste van de werkgevers	6,47	6,52	6,79	7,00
Premies ten laste van de werknemers	1,89	1,93	1,99	2,06
Toegerekende sociale premies	3,15	3,01	2,94	2,91
3. <i>Netto-inkomen uit vermogen</i>	-18,64	-20,49	-22,94	-23,29
4. <i>Overige netto-inkomenoverdrachten</i>	0,17	0,49	0,50	0,51
<i>b. Bestedingen</i>	20,59	21,58	22,15	21,59
1. <i>Belastingen op inkomen en vermogen</i>	9,09	10,12	10,42	9,63
2. <i>Sociale uitkeringen</i>	9,09	9,16	9,36	9,60
Particuliere sociale verzekering met fondsvorming	5,95	6,15	6,42	6,69
Rechtstreekse uitkeringen sociale verzekering door werkgevers	3,15	3,01	2,94	2,91
3. <i>Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering</i>	2,41	2,30	2,37	2,36
<i>c. Nettobesparingen</i>	5,79	8,07	6,68	7,97
II. Kapitaaltransacties				
<i>a. Middelen</i>	4,92	3,81	4,45	4,45
<i>b. Bestedingen</i>	2,36	2,84	6,81	6,25
1. <i>Bruto vaste kapitaalvorming</i>	43,92	43,97	46,64	48,91
2. <i>Afschrijvingen (-)</i>	40,52	42,35	44,98	47,70
3. <i>Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa</i>	1,38	0,62	0,68	0,50
4. <i>Veranderingen in voorraden</i>	-3,41	-0,36	3,51	3,57
5. <i>Saldo aan- en verkopen van kostbaarheden</i>	0,00	0,00	0,00	0,00
6. <i>Te betalen kapitaaloverdrachten</i>	0,99	0,96	0,95	0,96
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-)	8,35	9,03	4,32	6,17
in % van het bbp	2,46	2,56	1,17	1,61

Tabel B.9. Verrichtingen met het buitenland

Miljarden euro

	2009	2010	2011	2012
I. Lopende verrichtingen				
<i>a. Bestedingen</i>	249,61	286,91	323,09	339,16
1. Invoer van goederen en diensten	238,17	275,98	311,99	327,63
2. Beloning van werknemers	2,16	2,22	2,33	2,42
3. Indirecte belastingen (op productie en invoer)	1,55	1,69	1,77	1,84
4. Netto-inkomen uit vermogen (-)	-1,02	-0,75	-0,69	-0,66
5. Overige netto-inkomensoverdrachten	4,17	3,68	3,60	3,81
6. Sociale premies	1,79	1,82	1,90	1,96
7. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0,74	0,77	0,80	0,84
<i>b. Middelen</i>	256,45	296,32	328,09	344,59
1. Uitvoer van goederen en diensten	247,46	287,18	318,59	334,79
2. Beloning van werknemers	7,07	7,20	7,49	7,75
3. Subsidies	0,76	0,76	0,76	0,76
4. Belastingen op inkomen en vermogen	-0,17	-0,19	-0,19	-0,20
5. Sociale premies	0,72	0,74	0,78	0,81
6. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	0,61	0,63	0,65	0,68
<i>c. Saldo van lopende verrichtingen</i>	6,84	9,41	5,00	5,43
II. Kapitaalverrichtingen	-1,25	-0,24	-0,36	-0,48
1. Netto-kapitaaloverdrachten	-0,39	-0,27	-0,39	-0,50
2. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa (-)	0,87	-0,03	-0,03	-0,03
III. Vorderingenoverschot (+) of tekort (-) van de nationale economie	5,59	9,17	4,64	4,96
in % van het bbp	1,65	2,60	1,25	1,29